NEMZETI NŐNEVELÉS.

XXVI. ÉVFOLYAM. 1905. FEBRUÁR—MÁRCIUS. II—III. FÜZET

MEGFIGYELÉSEK.

Nemzedékek mennek, nemzedékek jönnek. Mikor valaki egy emberöltőn át állhatatosan megtartja egy helyben a kathedráját, figyelemreméltó tapasztalatokat szerezhet, a patologiai alapon dolgozó pszichologia számára; sőt az atavizmus törvényeit is támogathatja valószínű adatokkal.

Csak el-elnézzük évről-évre, a velünk szemben sorakozó tíz-tizenöt éves leányarcokat, melyek közt ismerős vonások megujúlva tűnnek elő, ismerős alak, mozdulat és hang kiséretében. Emlékeztetnek az anyákra, kik gyermekéveikben szintén itt ültek előttünk, s szemükből mint nyitott könyvből olvashattunk.

De nemcsak a külső kép ismétlődik, a szellemi képesség, tudományosan mondva: az agysejtek reflexmozgása sokszor szintén öröklöttnek látszik.

Több esetben pedig hiába keresünk bármi hasonlatost, megmagyarázhatatlan természeti eltérések mutatkoznak a második ivadéknál.

Igaz, hogy nemcsak az idő halad és nemcsak a nemzedékek váltják fel egymást, hanem a környezet, a társadalom is átformálódik és a szellemi tehetségek fejlődésére számtalan körülmény hat módosítólag. Jönnek elénk ikertestvérek, de az emberi szervezet úgy fizikai, mint pszichikai szempontból oly összetett, hogy két egymáshoz teljesen hasonló lényt, teljesen egyforma lelki minőséggel felruházva, találni nem lehet. A nevelés művészete éppen abban rejlik, hogy minden egyes individium lelki tulajdonságának a legjavát tudja kiválasztani, kifejleszteni, a károsat pedig elnyomni. De hol vagyunk még attól, hogy ezt az ideális

feladatot tökéletesen végrehajthassuk, hol vannak hozzá a megfelelő eszközeink? és nem gyakran éppen a család, a környezet, a társadalom az, mely a nevelő munkát gátolja? Ha az átöröklés törvényében hiszünk, hol van az ösztönszerű és tudatos cselekedet közt a határ? Az emberi akarat nyilvánulása több-e, mint reflexmozgás?

A vak bizalommal rajtunk függő gyermeki szemek azt mondják, hogy akaratuk a mienktől függ; hol szunyadoz bennük a felelősség tudata? Feltétlen hittel fogadják az igét, ki az, aki az első kételkedést ébreszti fel bennük?

A látószervek működése gépies, nem tudatos, hanem azért az akarat szabályozhatja. Az egyik akar jól látni, a másikban nincs meg a hozzá való morális erő, tétovázik, hunyorgat. Némely gyermek oly közömbös, mintha agysejtjei semmiféle felfogó képességgel nem birnának. Igaz, az édesanyja mint gyermekleány épp ily álmatagon bámult maga elé. A mellette ülő idegen hunyorgatott. Hol vette most emennek a gyermeke azt a nyugodt biztos nézést? Látószervei észrevehetőleg egyenesen és tisztán vezetik a felfogott benyomást az agysejtekhez?

Tudjuk, hogy a figyelés nem egyéb, mint a felfogó szerveknek egy közös pontra való irányulása. Részben az akarat eszközli, hogy odanézzünk, ahonnan a fény és a hang felénk jön. — Übung macht den Meister, — mondja a német — nem akarom tőle ezt a mondást eltulajdonítani, mert csak germanizmussal sikerülne, de igaza van. A mechanikai műveleteket csakis kitartó gyakorlással lehet elsajátítani, az irástól kezdve a táncig. Az ember nem egyéb, mint automata. Látjuk azonban, hogy némely gyermekkel veleszületik a kéziügyesség, ütemérzék; a másik pedig, ha teljes életében gyakorolja, sem lesz képes ingó lépéssel járni, vagy virtuoz módra zongorázni.

Ujabb szokás, mióta a lányoknak tudományos pályákra való bocsájtása általánosabb lett, a szellemi tehetség elsőbbségi jogát azzal bizonyítani, hogy az eszes leánynak nincs tehetsége a kéziügyességet feltételező munkákra. Mondjuk, hogy előítélet. Az ekkép szuggerált gyermek nem is törekszik a szükséges ügyességet el-

sajátítani, még ha különben képes volna is rá. Az idegrendszer komplikált szerkezete, melyben alsóbb és felsőbb rendű tényezők szerepelnek, érthetővé teszi ezt a tüneményt.

Az akarat negativ megnyilatkozása a magafegyelmezés, vagyis ellentállási képesség, szintúgy kitartó gyakorlásnak az eredménye, mint a testmozgás. De nem külsőleg, hanem az agyrendszerben megy végbe. Az úgynevezett elkényeztetett gyermek nem képes erre, mert akarata sohasem ütközik akadályba. Az ellentálló képesség, a reflexmozgás legyőzése ethikai szempontból nagyobb munka, mint mondjuk, a favágás; mindenesetre magasabbrendű akció rejlik a látszólagos tétlenség alatt. Gyermeknél a megfélemlítés is előidézheti, de az nem nagy morális haszon.

Az idegek játékának nagy szerep jut az iskolában, erősen megnyilatkoznak és érvényesítik magukat; hiszen az emberi test millió sejtből és idegszálból alkotott anyag. Az izmokat ezek birják akaratlan vagy szándékos mozgásra.

Egy szó, egy mozdulat közvetlen hatása harsogó kacaj lehet az egész vonalon. Valamelyik felsikolt s nyomban iszonyú pánik tör ki az egész gyülekezeten. Valóságos idegpróbák ezek és az ösztönszerű reflexmozgás tanulmányai.

Végig nézünk a sorokon, amint évről-évre, új alakok váltják fel egymást; észleljük a leszármazottak, a testvérek, rokonok közt levő fizikai és szellemi hasonlatosságokat, különbségeket; mérlegeljük a fejlesztő vagy romboló hatást, amit a szülők intellektuális minősége, a vagyoni, társadalmi viszonyok az új nemzedéken előidéztek, azután mélyen elgondolkozunk hivatásunk mivoltáról: vajjon az oktatásnak valóban eredménye-e, hogy az emberiséget a tökéletesedés útján előre vezesse? Mert célja ez volna.

Vannak előttünk agyonnevelt gyermekek, akiket otthon is annyira művelnek és tömnek tudnivalókkal, hogy apatikusan néznek a világba; vannak házilag elhanyagolt, elkeseritett, korán érett futri lányok, kikre mind egyformán nemesitő hatást kell gyakorolnia az iskolának. A vidám, kellemes gyermekarc hű tükre a családi boldogságnak, egyetértésnek, mig a gonddal terhelt ifjú

vonások, oh be sok nyomorúságról, szenvedésről beszélnek! Milyen jó, hogy az iskola nem különböztet külső viszonyok szerint, hanem csakis az egyént értékeli, és mily kár, hogy az iskolának ez a pártatlan rendszere csak a falain belül érvényesülhet.

A csillagok felé törekszünk, csakhogy mindig van valami, száz és ezer visszahúzó erő, amely nagyon meglassítja haladásunkat, sőt gyakran visszaesést okoz. Ideális jutalma volna a mi munkánknak, ha a megújuló nemzedékeknél sem elmaradást, sem visszaesést nem tapasztalnánk; hanem bizony a fejlődés processzusa igen lassú, vagy csupán tüneményszerű: gyakran be kell érnünk vele, hogy meg-megújuló fáradozásainkat más jutalom nem kiséri, mint a folyton változó, érdekes lelki tünemények megfigyelésének gyönyörüsége.

Budapest. *S. Hentaller Elma.*

IPARSZERŰ HÁZTARTÁS.

Charlotte Perkins Gilman, a híres amerikai írónő, a «Feministák Egyesülete» meghívására előadást tartott Budapesten, s nagy, érdeklődő közönség előtt fejtegette azt a kérdést: «dolgozzanak-e a nők?» A rendkívüli szónoki képességgel megáldott írónő hallgató közönsége nagy elragadtatással győződött meg a hírneves asszony fényes személyi tulajdonságairól, de fejtegetéseivel aligha értett mindenben egyet.

Világvárosok és főképen iparűző nemzetek metropolisai itt-ott talán már is rákényszerültek valóra váltani egyet-mást Perkins Gilman asszony eszméiből, de előttünk magyar asszonyok előtt az előadás minden bája, a szellemes megokolás minden erőteljessége mellett is utópisztikus tervek azok, melyek terjesztését a neves írónő célul tűzte ki. És mi, ha maradisággal vádolnak is, nem kívánhatunk jobbat nemzetünknek, minthogy az ilyenféle eszmék megvalósulása ránk nézve minél tovább utópia maradjon.

Nem az a kérdés riasztgat minket, hogy «dolgozzanak-e az asszonyok?» Ez, mint kérdés, már nálunk is meghaladott álláspont. Az asszony dolgozik minden, még a legkezdetlegesebb műveltségi fokon álló társadalmakban is, sőt azokban dolgozik igazán. Ott végzi a legnehezebb, legterhesebb munkát: ha kénytelen vele. Dolgozik az asszony a legműveltebb nemzetek körében is, de ott már jobban válogathat a kedve és tehetsége szerinti munkában. Nem csupán kényszerűségből, kedvtelésből is dolgozhatik; a munka nem csupán kötelessége, de joga is.

Mi ma már, noha ezt a sok tekintetben haladottabb nemzetek rólunk fel sem teszik, eljutottunk a kultura azon fokára,

ahol az asszony nem csupán kényszerűségből dolgozik, ahol munkajogát elismerik, ahol az asszony az erejéhez és tehetségéhez mért munkanemek között választhat. Sőt szabadságunk sok tekintetben talán nagyobb, munkánk megbecsülése kielégítőbb, — ha nem teljesen kielégítő is, — mint műveltebb szomszédainké. Ha panaszra okunk van, az talán csak annyi, hogy nem tudunk még eléggé dolgozni, nem értünk eleget a munkához s így munkajogunkkal nem tudunk eléggé élni. Nem is tudjuk ezért a munkát eléggé megbecsülni, s nem tudjuk munkánkat eléggé nemzetünk jóléte érdekében felhasználni.

Pedig nálunk mintha fokozottabb mértékben szükség volna nemzeti jólétünk érdekében az asszonyok munkájára. *Minden* asszonynak dolgoznia kellene, és fájdalom, nagyon kevesen dolgoznak. A napszámosmunkában görnyedező és a saját háztartásukban foglalkozó sok százezer asszonnyal szemben — kiknek munkajogát sehol sem vonja kétségbe senki — csak nehány ezer szellemi munkája után élő és nagyon-nagyon sok *munkátlan asszonyunk* van.

Munkátlan asszony azonban szerintem csak az, ki idejét és erejét családja és nemzete javára semmiféle formában sem értékesíti. A mi viszonyaink szerint azok a nők, kik háztartásuk vezetésében, gyermekeik nevelésében és a társadalmi jótékonyság gyakorlásában buzgólkodnak, a legértékesebb munkát végzik. Nemcsak a női természetnek legmegfelelőbb, de nemzetünk létérdekeit leginkább szolgáló az a foglalkozás, melyet a nő háztartása vezetésében az egészségápolás, a táplálkozásról, ruházkodásról való gondoskodás és a gyermekek nevelése közben kifejt.

Mint — még a távol jövőben is — inkább földmívelő, mint iparos nemzet, a házi gazdaságok vezetésében nem nélkülözhetjük a női munkát, de nem nélkülözhetjük azt kis városaink iparos és tisztviselő családjai körében sem. Hogy a nagy városok gyári munkásaira nézve a «háztartás vezetése» valami mást jelent, mint amit mi e fogalom alatt érteni szoktunk, az természetes. De hálát leginkább az érdemelne tőlünk, aki még emez épen nem ideális viszonyok között tengődő háztartások helyes vezetésére is rá tudná

nevelni leányainkat. A családias összetartás, mely a nemzeti egység érzésének alapja, a házi tűzhely megbecsülése, mely a szülőföld szeretetének s a hazaszeretetnek forrása, a nemes erkölcsi alapon fejlődött s gondosan vezetett háztartásban fejleszti ki legnemesebb gyümölcseit.

Nagy veszedelem rejlenék abban nemzetünk erkölcsi, anyagi és szellemi életére, ha a jövő fejlődés ideáljaként az iparszerüen vezetett háztartásokat tekintenők. Ha a nő nem a *családjáért* való munkát tekintené mindenkor legelső a legnemesebb, legbecsesebb teendőjének: sokat veszítene családja s így a társadalom megbecsüléséből is. De a magyar nőnek szakítania is kellene minden nemzeti tradicióval, minden nemzeti szokással, a női ideálról alkotott minden nemzeti vonással. És talán épen azért nem kell a Charlotte Perkins Gilman által terjesztett nemzetközi eszmék hatásától tartanunk, mert a magyar asszonyt megmenti azok utánzási vágyától természetes józansága és mélységes hazaszeretete.

Mint érdekes különösséget meghallgatjuk és megcsodáljuk azokat a szép beszédeket, melyeket a nőnek a háztartási munka alól való felmentéséről külföldi reformátorok zengenek; de ha tisztelettel hajlunk is meg nagy egyéniségük előtt: ezt az eszmét tőlük eltanulni nem fogjuk. Kétségtelenül van tanulni valónk elég. De nekünk minden erőnkből azon kell lennünk, hogy asszonyainkat a háztartási munkák jobb és helyesebb végzésére és igazi megbecsülésére tanítsuk. Gondoljuk meg, hogy a «piszok ellen való küzdelem», melyet mrs Perkins Gilman panaszosan emleget, mint az asszony eddigi legfőbb foglalkozását: joggal emeli a nőt az emberiség legnagyobb jóltevői közé. Végezhet *egyéb* munkát is a nő, ha ideje, kedve és tehetsége van hozzá, és ha a szükség úgy kívánja, de szentebb kötelességet a család körében, a család javára végzett munkánál ne ismerjen.

És dolgozzék minden asszony! Az, akit vagyoni körülményei egynémely háztartási munka végzésétől felmentenek, szenteljen több időt és nagyobb figyelmet gyermekei nevelésének, készüljön hivatásszerűen e feladatra, hogy értsen hozzá. Ne

higyje, hogy őt e feladat teljesítésében valaki pótolhatná. Nevelőintézeti kaszárnyák csak szurrogátumok, a nevelés mindenkor a család legszentebb joga és kötelessége. Az az asszony pedig, kinek nincs gondviselésre szoruló családja vagy akit a gondviselés annyira megáldott anyagi javakkal, hogy elég munkát a saját háztartásában nem talál, dolgozzék a szegényekért, a szegények helyett. Mennyi, de mennyi társadalmi munka van nálunk még végezetlen, rendezetlen, amelyet pedig épen azoknak az asszonyoknak kellene elvégezniök, akik most munka nélkül vannak, mert háztartásuk vezetése személyes beavatkozásukat csak kis mértékben követeli.

Ezek az asszonyok sokat tanulhatnak a jeles amerikai írónőtől. De nem a háztartás amerikai módon való berendezését, (az iparszerű háztartásvezetés ott is csak kisérlet még jórészt) hanem azt a lelkes buzgalmat, melyet ő és a hozzá hasonló anyagi függetlenségben élő nagylelkű külföldi asszonyok a szegény nők védelme s nyomoruk enyhítése érdekében kifejtenek. A mi *munkátlan* asszonyainkat a «felsőbb tizezrek» soraiból joggal éri a vád, hogy elhanyagolják — vagy nem is ismerik — azt a munkát, melyet a szegény- és betegügy, az elhagyott gyermekek és nők védelme érdekében a társadalom tőlük joggal megkövetelhet.

Igen, dolgozzanak a nők, végezzenek a haza s a társadalom érdekében, a családjuk és nemzetük javára váló minden munkát. Foglalkozzanak, ha sorsuk úgy kivánja, hivatásszerüleg ipari és szellemi munkával, művészetekkel és tudományokkal is. De munkajogukról épen családjuk körében, épen háztartásuk vezetésében, sem anyagi javakért, sem dicsőségért le nem mondhatnak soha. A férfi is — az önfentartás küzdelmeitől eltekintve — családjáért, és nemzetéért fárad. A nőre is hárulnak a megélhetés gondjai mellett is családja s nemzete érdekében feladatok. A nőt e feladatok teljesítésétől sem a hivatásszerű munka, sem a vagyon fel nem menti, mert ezek a feladatok a természet követelésén és útmutatásán alapulnak. A mi viszonyainknak megfelelő helyes nőnevelés épen abban áll, hogy a nőt ezen kötelezettségének az élet minden viszonyai között való teljesítésére rá neveljük.

A külföldi reformátorokat pedig hallgassuk meg tisztelettel, s a mi nemzeti életünk javára váló eszméiket ültessük is át a hazai talajba. De ne vágyakozzunk az ő nagy kényelmük és fényes kulturájuk után. Sok hiányzik ott a családi boldogságból, ahol a családanya szeretetteljes munkája, gondossága fölöslegessé vált. Az összetartozás érzete mindenesetre lazább, a poézis mindenesetre fakóbb ott a családéletben.

De ha még oly tökéletes volna is, tőlünk idegen. És csak az a kultura hajthat nemes gyümölcsöket, melynek fája nemzeti talajban vert erős, életképes gyökereket.

Budapest. *Szigethy Karolina.*

A FIGYELEM, AZ ÉRDEKLŐDÉS ÉS A SZORGALOM.

Figyelem, érdeklődés, szorgalom oly fontos tényezők a tanitás munkájában, hogy ezek nélkül sikeres tanitás nem is lehetséges. De mind a három: a figyelem, érdeklődés és szorgalom a tanuló *lelkiállapota*, tehát nem függ a tanitó akaratától, vagy épen parancsszavától. E lelkiállapotokat fel kell a tanulókban ébreszteni és mindvégig ébren tartani. Nem elég a tanulóktól figyelmet, érdeklődést és szorgalmat követelni, s ha nincs meg, őket érte megróni, hanem arra kell törekedni egész eljárásunkkal, hogy ezek a tanulásra nézve oly kivánatos lelkiállapotok létrejőjjenek.

Hogyan jönnek létre, ez a kérdés?

Mindenek előtt tisztában kell lennünk azzal, hogy a figyelemnek, érdeklődésnek, és szorgalomnak akarattal való irányitására a kis gyermek nem képes. Ebben őt gyakorolni kell. A figyelem és érdeklődés lehet önkénytelen és szándékos. A szorgalom azonban már egészen az akarat dolga.

A kis gyermek kezdetben csak az önkénytelen figyelmet és az önkénytelen érdeklődést ismeri.* Arra figyel, ami figyelmét önkénytelenül megragadja. Erős érzéki hatások például lekötik figyelmét. A figyelemnek szándékos irányitása az akarat dolga. Ehhez tehát más bizonyos erőkifejtésre van szükség. Ez erőkifejtésre lassan-lassan vezetjük és szoktatjuk rá a gyermeket oly

* *Ribot*, Psychologie de l'attention. 47. l. «L'attention volontaire ou artificielle est un produit de l'art, de l'éducation, de l'entrainement, du dressage.»

módon, hogy az önkénytelen figyelem fölkeltésével kezdjük s lassan átvezetjük az önkénytes figyelemre.

Arra figyelünk, ami érdekel. Így a figyelem szorosan összefügg az érdeklődéssel.

Valamely tárgy akkor érdekel bennünket, ha valamiféle összefüggésben van *én*-ünkkel, előmozditja a kellemes állapotot vagy kellemetlent. A kellemes lelkiállapotot igyekszünk elérni. A kellemetlent törekszünk elkerülni. Azért érdekel az, ami kellemetlen lelkiállapotot okoz, hogy elháríthassuk. Érdekel tehát mindaz, ami tudásvágyunkat kielégíti, mert ez kellemes állapotot, jól eső érzést okoz.

A tudásvágy pedig akkor van meg, ha a dolgok egy része előttünk ismeretes, más része ismeretlen. A teljesen ismeretlen nem érdekel bennünket. Ezért a tanulókat a teljesen ismeretlen dolog említése hidegen hagyja. (Ignoti nulla cupido = az ismeretlent nem kivánjuk.)

Az is szükséges, hogy a dolog valamiféle vonatkozásban legyen velünk. Lehet, hogy a tárgyban magában már megvan a vonatkozás. Gyakori ez pl. természettudományokban, történelemben. De lehet, hogy az ismeret csak előkészület a továbbiak megértéséhez, vagy alkamazásához, pl. ilyenek az ügyességek.

A figyelem és érdeklődés e szoros kapcsolata arra utal, hogy a kettőt együttesen keltsük föl s tartsuk ébren a tanitáson végig.

A figyelem és érdeklődés fölébresztésére való már maga a célkitüzés is.

A tanitás egész folyamán oly célokat kell a tanulók elé kitüzni, melyek őket érdeklik, melyek vonatkozásban vannak meglevő képzetekkel s kilátásba helyeznek valami ujat. A tanulókban tehát azt a vágyat kell fölébreszteni, hogy meglevő képzeteiket ezzel az ujjal kiegésziteni óhajták, kivánják, akarják.

A figyelem föltételei: 1. testi üdeség, 2. a benyomás erőssége s kellemessége, 3. másnemű képzetek háttérbe szorítása.*

* L. *Kármán-Waldapfel*, Adalékok a gymnásiumi tanítás elméletéhez. 11 l. s. V. ö. *Toischer*, Theoretische Pädagogik, 109. l.

Ha a gyermeknek testi baja van, nem tud figyelni. Ezért ezt ne is kivánjuk tőle.

Gondoskodnunk kell arról, hogy a benyomás *erős* és *kellemes* legyen. Világos szinek, erős hang jobban lekötik a figyelmet, mint sötét szinek és gyönge hang; kép jobban, mint puszta leirás. A benyomás erősebb, ha több érzékszerven át jut be, tehát a szem, fül, kéz egyaránt foglalkoztatva legyen, de természetesen egy tárgyra tartozó dolgokkal.

Ehhez azonban Herbart hozzáteszi, hogy kimélni kell a tanuló fogékonyságát.*

Ez annyit tesz, hogy nem szabad túlhalmozni benyomásokkal, nem szabad túlságos gyors tempóban haladni, másrészt nem is szabad túlságosan soká időzni egy tárgynál, az előadásnak vontatottnak, egyhangúnak lenni, mert akkor a tanitvány másra gondol, s a figyelem elvész.

Kerülni kell továbbá a káros ellentéteket s azért kell az egyenletes lépésekben haladni s ezért kellenek bizonyos nyugvó pontok a tanitásban, melyeknél megpihenünk. Ekkor helyreállhat a képzetek között az egyensúly, míg ellenkező esetben egyik képzet a másikat szorítja ki s végre a tanuló már semmire sem figyel.

A benyomás kellemes, ha a tanitó előadása, hangja, modora kellemes; de a kellemesség a tanuló hangulatától is függ. Ez a kellemes hangulat úgy jön létre, ha az, amit a tanuló elfogad, szükségérzetet elégit ki; ha a tanuló vágyódott már megtudni, hallani, amit most megtud.** Ez a vágy az érdeklődés. Tehát igy biztositja a figyelmet az érdeklődés. Az érdeklődés pedig akkor lesz meg, ha a tanitás olyat nyújt, aminek részletei már megvannak, de ami még kiegészitésre vár; hogy ezt a kiegészitést a tanuló óhajtsa, éreztetni kell vele azt a gyönyört, mellyel az uj ismeret szerzése jár. Ezt a gyönyört az ő szellemi munkájának a sikere okozza. Sikerekhez kell tehát juttatni a

* *Herbart* «Pädagogische Schriften» II. k. 539. s köv. l.

** L. *Compayré,* Cours de pédagogie 66. l. Travail attrayant.

tanulót! — igy ébresztünk érdeklődést és kedvet a tárgy iránt, de nemcsak a tárgy, hanem általában a munka iránt.

A figyelem egy harmadik feltétele az, hogy minden oda nem tartozó képzet háttérbe szoruljon. Ezért kell mindent, ami a tanitást zavarná, eltávolítani, ezért ne kezdjük a tanitást, mig a rend helyre nem állt.

De még ekkor sem lehet meg a figyelem a tárgy iránt, mert hiszen a tanuló lelkét eddig más gondolatok foglalkoztatták s nem lehet kivánni, hogy ezek egyszerre eltünjenek. Ezt csak úgy érhetjük el, ha más gondolatokkal kiszoritjuk a tárgyra nem tartozó gondolatokat. Ezért beszélgetni kell a kitűzött célról, a beszélgetésbe minél több tanulót belevonni s csak akkor kezdeni a tulajdonképeni tanitást, mikor már a gondolatokat a tárgyra tereltük.

De a figyelmet és érdeklődést nem azzal lehet a tárgyra terelni, ha valamely érdekes adomát mondunk el. Ekkor figyel ugyan a tanuló, de figyelme az adomára irányul.

Ép igy óvakodni kell a tanitás egész folyamán attól, hogy a tárgyhoz nem tartozó, — bár érdekes — megjegyzésekkel elterejük a figyelmet a tárgyról.

Figyelni a tanulók csak arra fognak igazán és könnyen, ami érdekes. Tehát a tanitásnak mindvégig fönn kell tartani az *érdeklődést.* A tanitás legnagyobb bűne, ha unalmas, — mondja Herbart. De Herbart tovább is megy, ő egyenesen célul tűzi az érdeklődést. Az iskola tanitásában befejezettségről szó sem lehet. De maga a tudomány sincs befejezve még. A tudós érdeklődése is a kiegészitésnek ebből a vágyából fakad. Tehát csak természetes, ha a jó tanitás eredménye az lesz, hogy a meglevőnek kiegészitését kivánjuk.

Az érdeklődés eszerint voltakép a mozgatója a figyelemnek és szorgalomnak egyaránt. Az érdeklődésben együtt van az ismeret, az érzelem, a vágy. Ha ez a vágy tudatos akarattá lett: akkor már megvan az önkéntes, szándékos figyelem.*

* *Matthias,* Praktische Pädagogik. 112. l.

A szándékos figyelem lényeges jellemvonása, hogy akkor is megvan, ha nem kellemes a munka, ha az érzéki benyomások nem elég erősek.

A tanitónak tudnia kell, mit kivánhat a tanulótól. Nagyon sok gyakorlásra van szükség, míg a figyelem annyira az akarattól függ, hogy majdnem azonos vele. Aki a tanulótól azt kivánja, hogy parancsszóra figyeljen, (mikor azt mondja: ide figyeljetek!) aki azt kivánja, hogy egész órán át, vagy épen több órán át megszakitás nélkül figyeljen, az képtelenséget kiván. Ezt a felnőtt sem tudja megtenni, nem a gyermek.

A figyelmet tehát lélektani alapon ébresszük fel s közben pihentessük meg.

A szorgalom is az érdeklődés eredménye. Ha a munka érdekel, ha kedves előttünk, ha érezzük gyönyörüségét, fáradhatatlanok vagyunk.

Ha tehát azt akarjuk, hogy a tanulók szorgalmasok legyenek, gondoskodjunk róla, hogy munkájuk érdekelje őket, hogy minél több gyönyörűséggel végezzék. Ehhez az kell, hogy: 1. a célt hozzuk vonatkozásba a tanulók *én*-jével, 2. a kitüzött cél elérése ne legyen oly nehéz, hogy meghaladja erejüket, de ne is háritsunk el minden akadályt, hagyjunk leküzdeni valót nekik is. 3. Jutassuk e sikerekhez. Fejezzük be rövid időn belül a munkát s engedjük, hogy a célt elérjék.*

Tehát kellemessé kell tenni a tanulást, megszerettetni azt a tanulókkal, s megszerettetni velük általában a munkát.**

De épen ezért nem szabad a munkát játékká tenni. A játék kellemes ugyan, de távolból sem jár azzal a gyönyörrel, mellyel a munka. A tanulónak tudnia kell, hogy munkát végez. Ezt pedig úgy éreztetjük, ha a célt tartjuk szemünk előtt.

A szorgalom e szerint olybá tünik fel, mint amely az érdeklődésből és a gyönyör érzelméből fakad. Ezek az alapjai.

* *Compayré,* Cours de la pédagogie. 67. l. Necessité de l'effort.

** «Az aszkétizmus eltünőben van az életben és nevelésben egyaránt!» — mondja *Herbert Spencer.* — De helyesen teszi hozzá *Compayré* hogy «aszkétizmust nem kell epikureismussal helyettesiteni».

de nem ezek irányzói mindvégig. A szorgalom az akarat dolga, de nem szabad pusztán az érzelmekre alapitani. A jobb belátás, a munka hasznosságának, célszerűségének tudata, tehát a megfontolás, is irányozza. Épen ez a helyes megfontolás és belátás az, mely a szorgalmat akkor is fönttartja, mikor a munkának oly része következik, mely nem kelt kellemes érzelmeket. Ilyen rész pedig elkerülhetetlen. S ezen a részen, ezen a munkán a szorgalom segíti át az embert; de az a szorgalom, amely az értelem munkájának, a jobb belátásnak az eredménye.

Budapest, 1905.

Dr. Weszely Ödön.

A BERLINI NŐI MEETING.

(IV. közlemény.) *

A nemzetközi női kongresszus *harmadik* szakosztálya *társadalmi intézmények és törekvések* ismertetésével foglalkozott. Az első napon a *szegényistápolással* (Armenpflege), a *betegek és üdülők gondozásával.*

Frl. A. Edinger, Frankfurt a. M. elnöki megnyitó beszédében kimutatta, hogy a modern társadalomban nem munkában, de munkásnőkben van hiány. Azt vallja, hogy intézményeink komplikált volta miatt, a bírálat nélkül gyakorolt jótékonyság nemcsak hogy társadalmi kötelességteljesítés számba nem mehet, de sőt, hogy egyenesen késlelteti, akadályozza a társadalom gyógyulását, egészségesedését. Felhívja a hallgatóság figyelmét a társadalmi munka-csoportok (Gruppen für sociale Hilfsthätigkeit) nevét viselő berlini szociális intézményre, mely kitünően beválik, minthogy munkáját az emberismeretre alapítja.

Fru Professor Agda Montelius, Stockholmból a modern szegényistápolás elveiről szól; végcéljának a szegénység megszüntetését vallja, nem pusztán egyes individiumokét.

A svéd szegényistápolás nyilvános intézményei kitünőek. Alig van már arra eset, hogy valaki, előleges utánjárás, tájékozásszerzés nélkül könyöradományt adjon. Ne is adjon, se ott, se egyebütt. Svédországban részt vettek és részt vesznek a nők a szegényistápolás összes intézményeiben. A magánjótékonyságból táplálkozó szegényistápolás Stockholmban 1889 óta egységesen rendezett.

* Az 1—3. közlemény az 1904. évi 9—12. füzetekben van.

Frau Hertha von Sprung, Wien az osztrák szegénygondozást ismerteti, mely az egyes tartományokban más-más. Gáncsolja a szegényügyi állami és községi kezelésének nagyon is bürokratikus formáját, mely alig enged önálló eljárást a szegényistápolás terén a szociális munkásnak, pedig igen nagy munkát ró rá; pl. Bécsben egyénenként 30—40 családra való felügyeletet. Felpanaszolja, hogy az anyagi pénzforrások mindenképen elégtelenek. Bécs városa igen nagy áldozatokat hoz egy téren: a szegények iskoláztatásáért. A jótékonysági egyesületi élet a városokban igen fejlett. A szegényistápolásban a tényleges munka nagy részét nők végzik, ellenben alig folynak be a szervezésre és vezetésre.

Mrs. Luisa Thompson St.-Johnból, ismertette a Canadában szokásos district-visiting-et, a kerületi látogatást. Minden vidéknek van egy-egy központi betegápolási irodája, annak igazgatónője, districtjének betegápolását ellátja és ellenőrzi. A betegápolónők, kik áldásai az egész országnak, három évi tanfolyamot végeznek; van saját diaconissa-otthonjuk; tagjai úgy a kórházakban, mint a családok kebelében ellátják a betegápolást.

Frau Alice Bentheimer, Mannheimból a badeni nőegyesületnek ismert, a szegény- és betegápolásban valóban mintaszerű intézményeit ismerteti, melyekre más keretben még talán visszatérek.

Frl. Luise Roloff, Berlin, a berlini szegényistápolás szervezetét ismerteti. Valóságos áldásnak mondja azon egyesületek szövetségét, amelyek vagy kizárólag, vagy mellékesen a gyermekágyas asszonyok istápolását gyakorolják, tehát a nőt élete legnehezebb óráiban és azok után még hetekig gondozzák. Kiemeli a Gesellschaft für ethische Cultur (az erkölcsi művelődésre alakult társulat) tanácsadóját, mely kezdetben csak tanáccsal és felvilágosítással kivánt szolgálni, s utóbb maga is vállalt ápoló gondozást. Valamennyi mezején a jótékonyságnak és istápolásnak a nő munkáját ma már egyenjogúnak és egyenértékűnek becsülik a férfiéval. A Wohlfahrtspfleget, a jóléti istápolást célzó szövetség a legujabb szervezet, kerületenként dolgozik és annyi a teendője, hogy ma már az ügy szolgálatában fizetett erők is munkál-

kodnak. Azonban, még egyre panaszra ad okot a nők kicsinyes hiúsága, amely pl. derűre-borúra keletkező uj egyesületek alapításában nyilvánúl, holott minden elképzelhető szociális munka a már meglévők keretében kifejthető.

Frau Hella Flesch, Frankfurt a. M., a Hauspflege, a háztartás istápolása valóban áldásos és gyakorlati intézményét ismerteti, melynek feladata a háztartás vitelében ideiglenesen, betegség vagy gyermekágy által akadályozott gazdasszony helyettesítésére munkaerőt adni, hogy a háztartásban fennakadás ne essék. Az úgynevezett istápolók a háziasszony minden munkáját teljesítik: mosnak, vasalnak, főznek, takarítanak, foltoznak, a gyermekeket gondozzák stb. A Hauspflege intézmény végcélja, hogy a háztartás istápolás az egyesületi munkakörből kinőve, a *kötelező* családbiztositás meghonosodására vezessen. Kell, hogy a betegpénztárak idővel a háztartásistápolást is felvegyék hatásköreikbe, ezzel megadva a gazdasszonynak is azt a jogot, hogy betegség esetén támogatásra igényt tarthasson.

Frl. Dr. Ellen Sandelin, Stockholm, a vöröskereszt törekvéseit ismerteti hazájában. Svédország 1864-ben elfogadta a genfi konvenciót. A svéd vöröskereszt-egyesület feladata szamaritánus folyamok szervezése, betegápolónők képzése a vöröskereszt szolgálatára.

A hozzászólók közt volt *Miss Olga Hertz, Manchester*, ki hazája district nurses intézményét ismertette. A képzett betegápolónők nagyon keresettek; nemcsak a kórházakban, de családokban is.

Miss L. Dock, New-York, az ápolónők nemzetközi szövetségét ismertette, mely nemcsak betegek ápolására, hanem mindennemű társadalmi munka végzésére nyújt szakképzést.

Frl. Dr. Anna Blum, Spandau, a gyermektuberkulózis elleni harc horderejét magyarázza. Csak tüdőtuberkulotikus gyermekek számára vannak még eddig szanatoriumok; a sebészetileg tuberkulotikusokra ellenben alig van gond. Ezen a téren óriási szükség van segítségre, nők nyújtotta segítségre.

A kongresszus második napján a felszólalók *a gyermekek és serdülők védelmének* kérdéseit fejtegették. *Frau Marie Hecht, Tilsitből.* megnyitván a tanácskozást, bizonyítgatja, hogy kiskorúak védelménél és gondozásánál nincs is a nő anyai szivének jobban megfelelő foglalkozás; kimutatja, hogy mennyire kívánatos, éppen rátermettségénél fogva, hogy a nő úgy az állami, mint a községi gyermekvédelemre hivatott testületekben segítő és dolgozó társ lehessen és legyen. Az új porosz törvény a nők munkásságának tág tért nyújt. Ilyen irányú munkássághoz kezdetben alig kell meleg érzésnél és odaadásnál több és egyéb: maga ez a foglalkozás mélyíti a gondolkozást, és megszerezni segíti a szükséges belátást. Legyünk mi nők, a serdülőknek segítségére, hogy az önfelelősségre rendelt lelkek közül egy se menjen veszendőbe!

A mindnyájunk szívét megnyert *Signora Berta Turin, Rómából* szólt azután, mint az ott 28 év óta működő «Fiatal lyányok barátnői» nevű egyesület olaszországi fiókjának vezetője. Elmondja, mint jöttek elveszett fiatal svájci lyányok révén, kiket a pályaudvarokon leselkedett női közvetítők szolgáltattak a kereskedők kezébe, — a leánykereskedés nyomára.

Az ilyen esetek nemcsak, hogy nem mindannyiszor, de sőt ritkán, sohasem akkor mindjárt, hanem csak nagysokára kerültek nyilvánosságra, vagy mert az eltüntek hozzátartozói járatlanok, vagy mert a szégyen és feltűnés elkerülése végett egyenesen eltitkolják a dolgot. Vagy 30 évvel ezelőtt különböző nemzetbeli 20 nő, kik rövid idő alatt *ezernél* több konkrét ilyen esetről szereztek tudomást, «Fiatal lyányok barátnői» címen nemzetközi szövetkezetet alakítottak, azért, hogy az ilyen tapasztalatlan, idegenbe került fiatal lyányoknak gondját viseljék, úgy amint hogy egy anya gondját viselné leányának. Az olaszországi Barátnők tapasztalatai nagyon szomorúak. Mintha a legtöbb fiatal leány azért menne Itáliába, hogy ott «élménye legyen»; nagyon kis részök fordul a Barátnőkhöz tanácsért, sőt sokja egyenesen kerüli őket. A bonne, vagy komorna, de sőt a nevelőnő gyanánt Itáliába jött fiatal német lyányok nagy többségét, sorsuk a romlásba viszi. Ezekről a dolgokról ma már nem szabad hallgatni,

az anyákat kell a védelemnek megnyerni. Előadó ismerteti a világszerte fennálló Amies des jeunes filles által teljesített vasúti szolgálatot.

Frau Anna Plothow, Berlin, az iskolaköteles gyermekek iskolán kívüli foglalkoztatásáról és felügyeletéről szól, mely karöltve jár a szűnidei gyermektelepek, ingyentejosztók és kerti foglalkoztatások alakjában gyakorolt egészségük istápolásával. Igaz, hogy ezek az intézmények meghonosodása a különben is korhadt családi életre rombolólag hat, ellensúlyozásúl jellemképzésre és a házimunka megszerettetésére kell törekedni.

Fuchs Malvin asszony Budapestről magyarázza, hogy Magyarországon később foglalkoztak a gyermekvédelem kérdésével, mint a nyugati államokban, mert hazánkban a viszonyok a patriarchális jelleget tovább megőrizték.

Frau Dr. Biltmann ismerteti a porosz állami gyermekvédelmi törvényt és a jól szervezett védelmi munka szükségességét. Dicséri Leipzig és Breslau és más német városok *községi árvagondozását,* mely a gyermeket nem árvaházakban, hanem családokban nevelteti. Kiemeli, hogy az *egyház* századok óta gyakorolja az árvavédelmet: egy-egy lélekről való gondozás gyanánt. A protestáns papok háza sok hasznos legény- és leányegyesület kiindulási pontja. A belföldi misszió pályaudvar-szolgálatot teljesít. Egyes róm. kath. apácarendek a női fiatalság testi-lelki ápolását gyakorolják. A német gyermekvédelmi központi egyesület széleskörű propagandát fejt ki; van központi *nyilvános tanácsadója;* sajnos, hogy választmányában a nők befolyása, érvényesülése nem áll arányban a gyakorlatban kifejtett munkásságukkal. A gyermekkel való *rossz bánásmód elleni védelmi egyesület* (Verein zum Schutze der Kinder gegen Misshandlung) munkássága is a gyermekvédelem körébe tartozik; valamint a porosz népiskolai tanítónők egyesületének *társadalmi segédmunkára alakult szakosztálya,* mely az országos gyermekvédelmi törvény előkészítésében is részt vett.

Frau Hanna Bieber-Böhm, Berlin fejtegeti, hogy a *kényszernevelési törvény* a *serdülők védelmi* egyesületének reményeit

és kéréseit részben megvalósítja. A törvény alkalmazásából származó áldást késlelteti, hogy a járulékok fizetését egyik hatóság a másikra hárítja és hogy egész valóságában a bíróság végzéseiben is csak teljes elzüllöttség eseteiben érvényesül. Szóló pedig személyes tapasztalatból mondhatja, hogy a züllött serdülő leányok gondozása is sok esetben segélynyújtó és eredménnyel járó: igaz, hogy csak hosszas, kitartó és megszakítás nélkül való munka árán, mert a gondozásnak némi kis szünetelése is, akárhányszor kétségessé, vagy hiábavalóvá teszi az addig elért eredményt. Soha senkiről sem szabad véglegesen lemondani; ahol az eredmény kedvezőtlen az eszközökön múlt: nem voltak célhoz vezetők. Az elbukottak beletanulnak és beletörődnek a gondozó neveltetésbe, a mint belátják, hogy a törvény nem tűr erkölcstelen életmódot és hogy mindössze a gondozó (de szabad) vagy a kényszernevelés közt enged nekik választást.

Mrs. Emily Willoughby Cummings, Torontoból (Canadában) beszél a nagykorú gyengeelméjű nők gondozásáról. Hazájában statisztikailag megállapították számukat és a kormány felszólította a canadai nőegyesületek szövetségét, hogy azok gondozására tegyen indítványt. New-Yorkban olyan állami intézetet alapítottak, melyben gyengeelméjű nők 14 éves koruktól fogva felvételt nyernek. Iszonyú nyomortól menekülnek meg az ilyen szerencsétlenek, ha idején történik róluk gondoskodás; jó helyök csak intézetben van, mert még a legszeretőbb család is rendszerint kimerül ilyen szerencsétlen tagjával szemben és felhágy a kellő gondozással.

Fru Batti Anker-Møller, Thorsö (Norvégia), beszél arról az aránytalan teherről, mely a házasságon kívül anyává lett nő vállait nyomja és a mely annál nagyobb, mennél alacsonyabbak a munkabérek és — a férfiak erkölcsi álláspontja. A létért való küzdelmük életük legnehezebb óráiban a legkegyetlenebb. A kórházakban csak kis részök kér felvételt. Hazájában most valahára alapították betegségük idejére otthont ilyen szerencsétlen anyák számára.

Fru Vibecke Salicath, Koppenhágából elmondja, hogy

Koppenhágában próbaképen szerveztek a nők otthonában egy osztályt, melyben az ápolásra szoruló anyák újszülött gyermekükkel felvételt nyernek és ott nyolc hétig napi 75 fillér fejében tartózkodhatnak. Gyakran sikerül az ily anyát gyermekestől parasztgazdaságokba cselédül elszegődtetni; gazdájok többnyire állandó, hálás cselédekre tesz szert bennök. A dán nőegyesület különös gondot fordít arra is, hogy a gyermekápolást lehetőleg tengerpartmelléki szanatoriumokban és más intézetekben eszközölhesse.

Frl. Alice Meyer, Schönebergből közli hallgatóival, hogy városában kisérletet tettek a férjnél nem lévő anyákról való gondozásra, mint a kiket más otthonokba vagy fel sem vesznek, vagy a kiktől legalább is nagyobb napi díjat követelnek.

A harmadik napon, melynek tárgyköre az *erkölcs emelését* célzó törekvések ismertetése volt., *Frau Katharina Schewen, Dresdenből* elnökölt. Bevezető referátumában rámutatott arra a szomorú ellentétre, melyet a művelődés haladása és az erkölcsök lazasága feltüntet. Nem szabad többé agyonhallgatni a bajok forrásait s az erkölcsiség elbirálásában nem szabad a férfit enyhébben megitélni, mint a nőt. Az erkölcstelenség okait a női nem gazdasági függésében és a férfi nem csekély erkölcsi felelősségérzetében látja.

Frau Professor Michelet, Sandvikenből, a hazájában megindult erkölcsi mozgalmakról beszél. Kiemeli a tanuló ifjúság körében kifejtett javító-nevelő tevékenység áldásos eredményeit, mely szerint a városaikban javult és kedvezőbb az erkölcsi élet, mint falun. A kétes értékű irodalom és az orfeumok ellen is sikerrel vették fel a küzdelmet.

Frau W. Wynaendts Fraucken-Dysterinck, Haagából. Érdekes volt, ahogy elmondta, mint köszöni hazájában az erkölcsösség haladását, főleg a férfiaknak és első sorban Pierson plébánosnak és az éjféli missziónak. A sajtó, sajnálatukra nagyon tartózkodó az erkölcsjavító törekvésekkel szemben, a nép azonban meleg érdeklődést tanusít; és ami különösen örvendetes: a férfiak és nők közös munkásságot fejtenek ki e téren.

A következő lelkes szónok *Madame Avril de St.-Croix*

volt *Párisból*, ki a franciaországi javító törekvéseket ismertette. E téren hazájában két társaság vette fel a küzdelmet: «La société pour la morale publique» és «La société socialiste». Hálával emlékezett meg a férfiak kitartó munkásságáról e téren. Szerinte az erkölcstelenség a rettenetes anyagi nyomor következménye. Végső célja a javító törekvéseknek a férfi erkölcsnek a női erkölcs színvonalára való emelése.

Frl. Anna Papritz, Berlin, ragyogó irályú, szónoki hévvel elmondott, óriás hatást keltett referátuma a foederacio pozitiv teendőiről szólt. Szerinte minden társadalmi fejlődés alapköve az *igazság*. Amint az erkölcsről való fogalmaink megváltoznak, megváltoznak majd a törvények és egész életfelfogásunk. Az erkölcsjavító szövetség feladatai: 1. a gyermekgondozás, tehát kötelező gyermekkertek és továbbképző iskolák (melyeknek csak olyan fontos feladatuk, mint a tanítás, hogy életörömöt tudjanak ébreszteni a fiatalságban); 2. szellemileg gyenge gyermekek számára az otthon jellegével bíró azilumok létesítése; 3. munkásnők védelme: az éjjeli munka megszüntetésére, a bérek emelésére és lakásreformra, a lakásfelügyeleti intézmény létesítésére törekszik. A lakásfelügyelet kizárólag művelt nők kezében legyen. Törekedni kell a vagyontalan betegek ingyenes gyógykezeltetésére. A *betegbiztosítás* kötelező legyen a nemzet minden egyedére nézve, aki 3000 M.-nál kevesebb évi jövedelemmel bír. Egyenlő büntetést kér nőnek-férfinek; védelmet az utcán valo illetlen alkalmatlankodók ellen. Végül jelenti, hogy az utóbbi években az egyetemi hallgatók közt Ethos nevű egyesület alakul, mi annak jele, hogy a nők erkölcsjavító törekvéseik bennök támogatókra találtak.

Hogenolorp grófnő Haagából az erre vonatkozó nemzetközi mozgalomról szólt, melynek kezdeményezője a francia kormány volt.

Madame Isabelle Bogelot, Paris, a «Liberées de St.-Lazare» intézetet ismertette, amely a rabokkal büntetésük ideje alatt is már érintkezésben van, a kiszabadultakkal foglalkozik és teljesen családias jellegű. Munkára tanitja, munkához szoktatja a börtönből kiszabadult nőket, szükség esetén pénzzel is ellátja őket, hogy

valami keresetmódra szert tehessenek. A kiszabadultak gyermekeit sok esetben az intézet gondozza és felneveli.

A diskussio folyamán *Mrs. Corinne St.-Allen, Saltlaketownból* magyarázta, hogy a bibliaolvasás elhanyagolása által a társaságról, valamint általában a családi kötelességekről való felfogás hanyatlik.

Frau Eggers-Smidt, Bremen melegen ajánlja a gyermek- és serdülővédelmet. Ha minden müvelt nő csak egyetlenegy elhanyagolt gyermek gondozását, vagy felügyeletét és nevelésének ellenőrzését magára vállalná! — Kivánja, hogy a nő gyám és rabnőgondozó lehessen.

Az egyetemi «Ethos» nevű kör alelnöke, *Herr Schulze* ismertette azután egyesületüket, melynek célja (politikai és felekezeti tekintetektől függetlenül), hogy az ógermán erkölcstisztaságot új életre keltse; erkölcskövetelményeik egyenlők férfi és nővel szemben. *Frau Milka Fritsch, Tilsitből* az egészségügyi törekvésekről szól. *Frau Hanna Bieber-Böhm, Berlin* beszámol az egészségügyi és nevelésügyi téren elért eredményekről. Ő és elvtársai nem érik be a kiskoruak védelmével, de arra törekszenek, hogy a nagykoruakra is javítólag hassanak. E tárgyhoz szólottak még *Herr Dr. Karl Wolf, Karlsruhe, Frau Marianne Weber, Heidelberg* és *Herr Wagner, Charlottenburg*, a természetes élet- és gyógymód terjesztésére alakult egyesület delegátusa, ki mentül több női kereseti pályának megnyitását sürgeti.

Csütörtökön a *rabgondozás és az alkohol elleni küzdelem* voltak a harmadik szakosztályban napirenden.

Frl. Ottilie Hoffmann — Bremen elnökölt, a tárgyalásokat *Frau Dr. phil. Hildegard Wegscheider-Ziegler, Berlin*, az angol nőknek a rabgondozás terén úttörő munkásságukat ismertető és magasztaló előadása vezette be. A napirend előtt tudomására hozza a szakosztálynak Mellins Mária halálának megrendítő hirét. Gyászuk és tiszteletük jeléül az egybegyültek felállnak helyükről.

A szimpátikus *Lady Battersee Londonból* tiz évi rabgon-

dozási tapasztalatait összegezte, mint a Board of prisonmanagers tagja, mely azon van, hogy a büntetés ne csak a bűntől való elriasztásra szolgáljon, hanem a bűnöst erkölcsileg megjavítsa. A rabgondozók meglátogatják a rabnőket börtöneikben, munkát szereznek nekik, bizalmukat megnyerik, egyéni befolyásukkal növelik a börtönbeli női alkalmazottak érdeklődését fogoly társnőik iránt.

Frl. Thekla Friedländer, Berlin szólt a német, nők számára való börtönök reformjáról. A német börtönügy történeti fejlődését ismertette szépen, kimerítően s áttért végül a jelenkori nő-börtönökre, hol bizony hatan-nyolcan vannak együtt és egymást rontják. A belügyminiszteriumból kiindult reformtörekvések célja a nevelő hatás érvényesítése. A tervezet szerint minden rabnőnek van külön zárkája; a férfifelügyelőt képzett női felügyelő váltja fel. Az alsóbb női személyzetet is gondosan megválasztják. Háztartási, ipari és háziipari oktatásra vetik a fősúlyt, hogy ilyenképen a börtönök nagy társadalmi feladatuknak eleget tehessenek. A tanítás keresetreképesítésre irányul. Lehetőleg mindjárt a börtönből való kiszabadulásukkor mentül többet közülök a nagy városoktól távol, falura kitelepítenek. Előadó nagyon kívánatosnak mondja a különböző rabgondozást célzó törekvések központosítását.

Fru Randi Blehr, Christiania fejtegeti a női rendőrségi tisztviselő (Polizeimatrone) szükséges és hasznos voltát. Mióta Norvégiában nők is vannak a községi kormányzatban, ez intézmény a megvalósulás küszöbén áll.

Frau Hanna Bieber-Böhm, Berlin a diskussióban felemlíti, hogy már 11 évvel ezelőtt, mikor ő Chicagoban járt, ott a rendőrségi nőtisztviselőség kitünően bevált intézmény volt. Még a legromlottabb asszonyokra is javítólag, emelőleg hat, a velök anyai jóakarattal érintkező müvelt nők befolyása.

Frl. Van Dorp Dr. jur., Haaga azon meggyőződésének ád kifejezést, hogy nem a börtönök megjavítása, hanem azok eltörlése, megszüntetése tulajdonképeni célja a nők börtönügyi munkásságának. Mert a börtönbüntetés kegyetlenség. A társadalmat

a börtönbüntetés nem menti meg a gonosztevőktől. Gonosztevő embereket, a mennyiben abnormálisok, a társadalomtól el kell különíteni, anélkül, hogy azokat négy fal közé bezárnók. A fő dolog, hogy azokat az embereket, akik megmutatták, hogy nem urai szenvedélyeiknek, megjavítsuk és megneveljük. Alkalmasabb intézetekkel kell tehát a börtönöket helyettesíteni.

Fuchs Malvin asszony Budapestről ajánlja, hogy a lopáson ért cselédet ne adják át egyszeriben a rendőrségnek, hanem igyekezzenek őt nevelő behatás által megjavítani.

Az *alkohol elleni küzdelemről* szóló előadásokhoz *Frau Dr. Hildegard Wegscheider-Ziegler, Berlin* referátuma szolgál bevezetésül. Még kezdetlegesnek mondja az alkohol elleni küzdelemre irányuló mozgalmat Németországban. Csak az utolsó évtized óta tudnak női körökben az alkoholkérdésről. Két világrész statisztikájának egybehangzó tanúsága szerint 100 testi vagy lelki fogyatkozásban sínlő (minderwertig) gyermek közül 80 az alkohol rovására esik, míg a többi összes kedvezőtlen egészségügyi viszonyokéra csak 20. Ezért mi nők is tartozunk felelősséggel; nők, kik a haladás szolgálatába szegődtek, okvetlenül hadat izennek az alkoholfogyasztásnak. Frau Ottilie Hoffmannak köszönik a németek, hogy van abstinens (italtól tartózkodó) női szövetségük s eljön az az idő, mikor a német leány a német művelődésért az alkohol ellen küzdeni fog!

Frau Alli Trygg-Helenius, Helsingfors jelenti, hogy Finnországban minden rend- és rangbeli nő felvette a küzdelmet az alkohol ellen: igen látogatott előadásokat tartanak, alkoholmentes vendéglőket alapítanak, maguk az abstinenciában jó példával elöljárnak, stb. stb. a német nőket felhívja, hogy kövessék példájukat és küzdjenek az emberiségnek az alkohol romboló hatalma alól való felszabadításán.

Miss Belle Rearney, Egyesült-Államok szól arról, hogy míg a XVIII. században azt hitték, hogy az alkohol tápszer, most tudják, hogy méreg és a hogyan most a hajdani rabszolgaságot kárhoztatják, úgy fogják a jövendő századok az alkoholt kárhoz-

tatni. Ismerteti a Worlds Women Temperence Union-t, a nők mérsékleti világszövetségét.

Mademoiselle Marie Parent-Auseremme, Belgium azt hiszi, hogy ebben a küzdelemben minden nő részt vehet. Itthon, saját körében okvetlenül akad e téren teendője. Igaz, hogy első sorban a mértéktelen alkoholélvezet káros, de veszedelmes dolog a tömegeknek megmondani, hogy az alkohol nem mindig káros. Fődolog a mértéktelen alkoholfogyasztás elleni küzdelem, a tömegeket pedig oktatni, tanítani kell.

Fröken Sua Ragberg, Stockholm elmondja, hogy a svéd nők tudományosan is foglalkoznak az alkoholkérdéssel, látva, hogy hazájukban százmillió koronát költenek szeszes italokra, ellenben a közoktatásra csak 80 milliót. 1894-ben hölgyek, 1896-ban diákok alapítottak egy-egy mérsékleti egyesületet.

Frau Dr. phil. Hedwig Bleuler-Waser, Burghölzli-Zürich, szól az *alkohol befolyásáról* és a svájci alkoholmentes vendéglők alapításáról.

Az ötödik napon a szakszervezetekről *(Berufsorganisationen)* és a vevőnők ligájáról *(Käuferinenliga)* volt szó.

Frl. Gertrud Dyhrenfurth, Berlin kimutatja, mint kényszerítették a megváltozott gazdasági viszonyok a nőt, hogy mint a férfiú, részt vegyen a termelésben. Sajátságos kettős életet él: hivatásos és otthoni életet és ezért talán a férfinél is nagyobb szüksége van a szakszervezetre.

Frl. Else Lüders, Berlin háromféle munkásnő szervezetet különböztet meg Németországban. Ezek elvileg neutrálisak, tényleg azonban mindegyik egy-egy határozott politikai irányt képvisel. Egységes, foglalkozások, de nem politikai pártok szerint különült szervezetre lenne szükség. A közös munkát a szociáldemokrata nők bizalmatlansága megnehezíti, bár a polgári osztálybeli nők is nem egy hibát követtek el.

Miss Mary Mac-Arthur, London jelenti, hogy 30 évvel ezelőtt megalapították hazájában a Women's Trade Union League-t, hogy a nők szervezkedését előmozdítsák. Elvi álláspontjuk, hogy mindenütt a férfi szövetkezetekbe viszik be a nőket, s csak ott, ahol

az lehetetlen, alapítanak külön nőszervezeteket. 130,000 nő szervezett eddig egyesületet, köztük pl. 10,000 szövőnő Lancashireben a férfiszövőkkel együtt. Csak az utóbbi években sikerült a magasabb foglalkozásúakat is, mint pl. a női kereskedelmi alkalmazottakat, távirdai hivatalnokokat és tanítónőket szervezkedésre bírni. A legjobb eszköz, mellyel a nők érdeklődését a szervezkedés iránt fejleszteni lehet, a védő törvények, amelyek több szabad időt és nagyobb testi-lelki frisseséget biztosítanak nekik. A munkásnők panaszai, a melyeken a fennálló törvények segíteni nem tudnak, mutatják, hogy a munkásnővédelem terén, melyek a törvényhozás fontos, megoldást igénylő feladatai. A szervezettségnek egyik kézzelfogható eredménye, hogy egyszer-egyszer a férfiakkal vegyest női szakértőt is megkérdeznek illetékes helyen.

Miss Ida Montefiore, London felemlíti, hogy a lancashire-i szövőnőknek külön képviselőjelöltjök van, kinek érdekében nagy mozgalmat indítottak.

Signora Altobelli-Beretti, Bologna, az olasz munkásnői mozgalmat ismerteti. Van szervezkedési joguk, központi szövetségük, mely vidéken szakosztályokkal bír, de helyzetük alig javult. A gyermekhalandóság a női munka folytán rémítő nagy. Van törvény, mely a munkaidőt és munkabért meghatározza. Az állami munkásnők is szervezettek. A falusi munkásnők szocialisták.

Frau Marie Lang, Wien az osztrák munkásnők szervezeteiről szólt. Négy millió női napszámos és csak egy millió ipari munkásnő van, kik socialistikus befolyás alatt állnak. Az állami dohánygyárakban dolgozó nehány ezer munkásnőt néhány év alatt szervezni sikerült. Az ú. n. kereszténységszocialisták nem tartják szem előtt a nő javát, hanem fanatizált, többnyire középosztálybeli asszonyokat búcsújárásokra, könyörgésekre egyesítenek. Egy második nagy szervezetet, az otthoni munkásnőkét (ing-, nyakkendővarrónők, mosó- és vasalónők), a fáradhatatlan Adelheid Poppnak köszönünk. Eme szervezet munkaközvetítőjében mindig nagyobb a kereslet, mint a kínálat. Egészében körülbelül 15000 szervezett munkásnő van, többnyire a férfiak szakegyesületeibe tar-

tozván. A szociáldemokrata leányok és asszonyok egyesülete, bár csak «képzőegyesület», sok csoportjában áldásosan, hasznosan dolgozik, pl. a fogyasztási egyesületek terén.

Mrs. Frederick Nathan, New-York, the Consumer's Leageról szól. A termelés, szerinte, nagyrészben a vevőhöz igazodik. A vevő ezért az árúk előállításának módjáért bizonyos felelősséget érezhetne: mert inkább mint a munkaadó és inkább mint maga a munkás, latba vetheti magát jobb munkafeltételekért. A newyorki fogyasztók szövetkezete (consumer's leage) elvből csak ott vásárol, ahol a munkás sem aránytalanul rosz bért nem kap, sem egyéb kedvezőtlen feltételek nyomása alatt nem szenved. A fogyasztók szövetkezetének tetterős propagandája nagy eredményekkel járt, mert a közvéleményt szólította a harcba és mindent elkövet, hogy a munkás helyzetén javítson és főleg a gyermekmunka ellen küzd. Minden ember kötelessége úgy élni, hogy az érte dolgozók se szenvedjenek szükségletei folytán: a női kongresszus pedig azon lehet, hogy ez a törekvés egyetemes törekvéssé váljék.

Madame Avril de St.-Croix, Paris, a virágzó «Sindicats ouvrières de Paris-t ismerteti, melyeknek törekvése az ipar terén a férfi és nő egyenjogúságának kivívása, elismertetése.

Frau Lili Braun a szociáldemokrata nőmozgalom eredményeiről beszél és a polgári osztálybeli nők munkásságát azon szemrehányással illeti, hogy a szociáldemokrata nőt kérni akarja megtanítani, de nem követelni. Figyelmeztet a háziszövetségek (Hausgenossenschaften) hasznos voltára. (Az egy házbeliek közösen vásárolnak: pl. együttvéve egy mm. cukorra van szükségük: mázsaárban kapják és elosztják maguk közt.)

Contessa di Biaggia más irányú női nevelés szükségét hangsúlyozza, amely áthidalná a rang- és kasztkülönbséget.

Miss Marg. Bondfield, London a közös férfi és nőmunkások alkotta szakegyesületek előnyeit magyarázza. Tőle tudtuk meg, hogy Angliában a férfi és női kereskedelmi alkalmazottak közös szervezete, pl. a többi közt tagjainak, ha kedvezőtlen munkafeltételek miatt, a választmány beleegyezésével, felmondták szolgálatukat, munkanélküliség címen rendes pénzbeli segélyt fizet.

Frl. van der Neyen, Amsterdam, a németalföldi munkásnők szervezkedését ismerteti, mely egészben véve még kezdetleges mozgalom. A gyémántköszörűsnők a férfiakkal közösen szervezkedtek.

Végül az elnök összefoglaló záróbeszédében a nyilvánult vélemények alapján konstatálja, hogy a szakszervezetek terén sem lehet generalizálni, az érdekek és körülmények mások lévén esetről-esetre; de annyi már most is kétségtelen, hogy a legtöbbször csak az állam maga segíthet.

Az utolsó, a hatodik napon a szakosztály a *jóléti intézményekkel* (Wohlfahrtseinrichtungen) foglalkozott.

Az elnök *Frl. Therese Rösing, Lübeck* szerint a modern egyéniség célja és jellemző vonása a világos akarat és önzetlen cselekvés. Nemcsak a nagy tömegek hatására, ilyen egyéniségekre van szükségünk. A művelt asszony azzal az önzetlenséggel törődjék, pl. a munkásnő sorsával. Angolország példát adott a settlements alapításával, melyeknek jellemző vonása, hogy a segítő a segítségre szorultak közt lakik, ott él.

Frau Margarete Pochhammer, Berlin, a női ruházat reformjának szükséges voltáról beszélt, mert szerinte kell, hogy a női nem szellemi fölszabadulását megelőzze a testi. Amerikában, Angolországban, Norvégiában néhány évtized előtt megindult egy mozgalom, mely a női ruházat reformját követelte, az azonban általánosan kötelező ruházat követelésében nagyon is kategorikus vala, s azért nem vált népszerűvé. Ma már Németország legtöbb nagy városában van a női ruházat reformjáért küzdő egyesület. Ez egyesületek irányzata eléggé mérsékelt és helyes, amennyiben az egészségügyi követelmények mellett tekintettel vannak az esztétika követelményeire is.

Frau Margarete Bennewitz, Halle az ingyenes jogi tanácsadók társadalmi fontosságát fejtegeti, aminők szerinte eddig csak Németországban vannak és melyek elsejét Frau Dr. Kempin és Frau Marie Stritt alapítottak Dresdenben.* Ma Németország-

* Ilyen ingyenes, mindenki számára hozzáférhető jogi tanácsadót azonban a *magyar jogvédő egyesület* hazánkban is már évek óta tart fenn, s újabban a «Feministák egyesülete» is nyitott ilyen tanácsadót, első sorban nők számára.

ban 46 önálló és 32 egyesületi jogi tanácsadó van. Az azokban dolgozó nők lehetőleg közel férni igyekeznek a jogkeresőkhöz. Minthogy a legtöbb jogeset igen gyakran ismétlődik, két évi gyakorlat teljesen elegendő, a szükségelt ismeretek elsajátítására. Persze első sorban arra törekszenek, hogy a peres felek békés megegyezésre jussanak.

Frau Dr. Marie Raschke szükségesnek látja, hogy a jogvédők, illetve tanácsadókban működő nők a családi és házassági jogot, valamint a tisztviselőkre, alkalmazottakra vonatkozó törvényeket ismerjék. Az ilyen munkásság társadalmi segítő munka, amely a női nem emelését célozza. Főtörekvése a nőnek, mint asszonynak, gazdasági önállóságának kivívása. A jogvédőkbeli munka átmenetül szolgál a nőnek a közéletben való részvételéhez. A nő hajlandóbb nőnek bepillantást engedni szerencsétlen családi körülményeibe. Hogy a különböző jogvédők közt a szükséges kapcsolat meglegyen, Frau Dr. Marie Raschke egy központi állomást alapított Berlinben. Sőt szövetséggé tömörültek mind a német és osztrák nők, kik e téren működnek. E szövetség a cselédrendtartás reformját és a jogi ismeretek kötelező tanítását óhajtja a továbbképző és felsőbb leányiskolákban.

A diskussióban jóformán mindenünnen az az óhajtás nyilvánult, hogy a tanácsadókban működni óhajtó nők úgy elméleti, mint gyakorlati képzettséggel birjanak. Erre vonatkozó részletes felvilágositást a következő jogvédő ád: Rechtsschutzstelle Bleichstr. 43 in Frankfurt a. M.

Mrs. Alfred Booth, Liverpool a settlements-t ismertette. Az elsőt 1884-ben Liverpoolban alapitották. Alapgondolata javítani a fennálló viszonyokon a műveltek és jómódúaknak a műveletlenek- és szegényekkel való együttélés által. Angliában pl. sok férfiú és nő, miután elvégezték egyetemi tanulmányaikat, néhány hónapig a szegények városnegyedében laknak és élnek, hogy a szegények helyzetét közvetlen tapasztalás útján megismerjék. Sok altruisztikus nőorvos egyenesen letelepedett köztük és megnyerte a szegény lakosság bizalmát.

Frl. Else Federn, Wien azon bécsi egyesületeket ismerteti,

amelyek népmulatságok, könyvtárak és népotthonok szervezésére alakultak. Az érdeklődés és részvétel óriás arányú. A népotthonok jellege inkább filantropikus mint társadalmi. Sem a szociáldemokraták, sem a keresztény-szociálisták nem vesznek részt az összejövetelekben, leginkább nők és mindkét nembeli fiatalság az érdeklődők.

Miss Emily Janes, London az angol munkásnő-otthonokról szól és azok befolyásáról a fiatal leányok jellemalakulására, kiknek e klubbok alkalmat nyujtanak vidám együttlétre, elvonják a nyilvános tánctermek- és a veszedelmes utcai élettől, tisztább, magasabb szórakozást, szellemi élvezetet, sokféle továbbképzést es testgyakorlat által felfrissülést nyujtva nekik. Az otthonok az összetartozás érzetét növelik a leányok közt és barátságos viszonyt fejlesztenek a hasonló érzésűek között.

A diskussióban *Frau Hanna Bieber-Böhm, Berlin* a Serdülővédelem (Jugendschutz-Verein) munkásságára hívja fel figyelmünket, amely az iskolából kikerült, tehát már nem iskolaköteles leányokat gazdasszonyi avagy cseléd munkakörükre előkészíteni törekszik és mely azon van, hogy a fiatal embereket a munkásosztálybeli leányvédelemnek megnyerje.

Frau Else Strausz, Berlin a munkásnő-otthonok alapítását ismerteti, melyeket vagy a munkaadók, vagy felekezetek, vagy egyesületek teremtettek meg. Első volt az 1869-ben München-Gladbachban alapított kath. otthon.

Utóbb már sok felekezetnélküli munkásnő-otthon is keletkezett. Céljok, hogy a «hónapos ágyakat bérlő», azaz éppen csak hálóhellyel rendelkező munkásnőknek jó élelmezésre olcsó alkalmat, kellemes szórakozást és kedélyes tartózkodási helyet nyujtsanak. Nagyon látogatottak, mert ott sem felekezetüket, sem politikai nézetüket, sem családi viszonyaikat nem kérdezik tőlük. Szórakoztató előadások, muzeumok látogatása nemesebb élvezetekhez szoktatták őket. Az otthonok olcsó és egészséges hálóhelyeket közvetítenek, a betegeknek pedig alkalmat szereznek falun való üdüléshez.

Frl. Alice Salomon, Berlin a settlement fogalmát meg-

határozza és ajánlja, ne használják derűre-borúra nem is hasonló vagy rokon intézmények megjelölésére. Utal arra, hogy Németországban az iskolakötelezettség folytán a munkásosztály a műveltségnek sokkal magasabb fokán áll, mint Angliában. Nincs is sehol, egyetlen német városban sem olyan városrész, melyben csak munkások laknának (munkások városrésze). Ezért és más okokért a társadalmi törekvések más kialakulást nyertek.

A diskussióban többen kiemelték, hogy kitünően beválik a női lakásfelügyelők intézménye; kiemelték a hamburgi settlement-et, mely leghasonlóbb az angolhoz és melynek vezetésében sok fiatal férfiu is részt vesz.

Frl. von Bennigsen, Hannover sok szépet és igazat mondott a fiatal leányok szociális neveléséről. Neveljük serdülő leányainkat igazmondásra, kötelességtudásra és felebaráti szeretetre. Annak tudói legyenek, hogy a munka legmagasabb formája: az emberiség szolgálatában teljesített munka. A szülők vezetése alatt nyerjenek betekintést a társadalmi nyomorba és készüljenek elő a szegények gyámolítása által későbbi társadalmi munkásságukra. Alkalmas előkészítő munkatér fiatal leányok számára a gyermekek napközi otthona.

Frl. Anna Papritz, Berlin komoly meggyőződéssel hirdeti, hogy nemcsak a társadalmi munka, hanem mindenek felett a nő megváltozó helyzete meg fogja hozni gazdasági viszonyaink javulását. Azonban a társadalmi munka a jelen munkája, teendője; és persze, hogy róla a jövendőért nem szabad megfeledkezni.

Nem szabad *nekünk sem* és nem szabad első sorban sok szabad idővel rendelkező, kedves fiatal leányainknak, volt tanítványainknak sem. Szociális munkára nevelni a fiatal leányokat! Ez a magyar nőnevelésnek is egyik legszebb feladata.

Budapest. *Rosenberg Auguszta.*

A LEÁNYOK TÁRSADALMI MUNKÁRA NEVELÉSE.

Az emberi szolidaritás érzése mindinkább fejlődik. Mind több és több embert kerít a hatalmába. Csiráját magunkba szívjuk minden lélegzetvétellel, mert a levegő telítve van a társadalmi érzések párájával.

Sajátságos egy infekció! Csak a magvát leheljük be a társadalmi érzéseknek és az emberiség boldogulásának csodás ragyogású képe támad bennünk. Leküzdhetetlen, sóvárgó vágy fogja el az embereket, hogy a ragyogó kép, szines eleven életté, üde, igaz valósággá legyen. Egy ismeretlen erő hajtja őket a társadalmi munkába, a melynek milliónyi ecsetvonásából alakul majd ki a rajongók, az életben bizók álmának valóságra vált képe.

A mi ideálja van ma a társadalomnak: mind összefügg az emberiség boldogulását sóvárgó vággyal. Ettől a vágyakozástól azonban még rengeteg sokan elesnek. Azok, akik nem hajlanak erre a betegségre, akik az egoizmusnak olyan erős kérgével dicsekednek, hogy rajtuk nem fog az a lelki és szellemi infekció, akiket immunizál önző természetük. De elesnek tőle azok is, kiket mesterségesen óvnak a szellemi epidémiától. Óvják őket elzárt üvegházakban, ahol csiramentes a levegő, ezernyi illattól bódító. Merő gyengédségből, szeretetből megkárosítják, a kiket attól a gyönyörűségtől megfosztanak, hogy az emberiség elavult képének ujjáalakításán közreműködjenek. A gyengédséget és rosszúl alkalmazott szeretetet legjobban a jómódú házak ifjú leányai sinylik.

Belőlük a szerető család a maga ékességére üvegházi plántát csinál, amely a bódító illattól elkábultan ingadozik az életen

keresztül, hogy csak akkor ébredjen keserű valóra, ha védői elmaradnak az oldala mellől és ők életre nem való kábultságukban váratlanúl ütköznek össze: az Élettel.

«A jómódú ház fiatal leánya ékessége a családnak. Boldog ha ékessége lehet, de jaj neki, ha *csak* ékesség. Ezerszer jaj neki és az emberiségnek, ha az ifjúság megelégszik a család ékítésének feladával.» E szavakat Mrs May Wright-Sewall mondotta a nyáron Berlinben, a mikor közel hatezer fiatal leány gyűlt össze, hogy megtanulja mi módon illeszkedhetik a társadalmi munkát végzők seregéhez.

Minálunk még nem igen tört meg a szeretet fonta bilincs, bár határozottan lazúlt. A középosztály pályán nem levő leányait, ha nagyon, nagyon lassan is, de végre valahára egy-egy pillanatra mégis csak közelebb engedik az élet mesterkéletlen levegőjéhez. Óvatosan, pórázon fogva, hogy messzire ne tévedjenek az üvegház védő falától, ki ne józanodjanak az élet valóságának fürdőjében.

Egy kis jótékonyosdira már felvitték a mi leányaink. De ez is elég lehetett arra, hogy komolyabb társadalmi munkára kapjanak kedvet, hogy gyökeret fogjon bennük a szociális kötelességtudás csirája. A ki éber szemmel figyeli nem csak ifjú leányainkat, hanem az anyagi gondtól ment viszonyok közt élő nők összességét, biztosan észreveszi az öntudatlanúl is jelentkező kielégítetlenségüket.

Az önmagával való babrálás, családja kényeztetése ma már nem elégíti ki a nőt. Érzik, de nem tudnak maguknak erről az érzésről világosan számot adni. S ezért «ideges, hóbortos», meg nem tudom még mi minden a család és «társaság» szűk keretéhez láncolt nő. Pedig nagy szükség volna erre a tétlenségben lekötött erőre. Rengeteg társadalmi munka vár friss kezekre, el nem keseredett szivekre, lelkes emberekre. Rengeteg munka, amely épen a jómódú középosztály nőit foglalkoztatná. Minek elvégzésével szolgálnák a társadalmat, de szolgálnák önmagukat is, mert a szociális kötelességek teljesítése kitöltené azt az űrt, mely ma izgatja, idegessé, kapkodókká teszi őket.

Budapest jóléti intézményei között alig van fontosabb, hasznosabb, mint a társadalom közreműködésével a város által fentartott *napközi gyermekotthonok* intézménye. Az otthonok megóvják, foglalkoztatják és ellátják azokat az iskolás gyerekeket, akiket szüleik nem tudnak eltartani, vagy akiknek szülei naphosszat munkában lévén, nem gondozhatják őket. Az otthonokban egy-egy fizetett tanerőre 60—60 gyermek felügyeletét bizzák, ami minden tekintetben helytelen. A felügyelő 60 gyermeket nem foglalkoztathat a gyermekek egyéniségének megfelelően, munkáját nem végezheti frissen és szívesen, mert ilyen óriási számú gyermek felügyelete testet és lelket ölő robot. Az a nagyon természetes kívánság pedig, hogy alkalmazzanak nagyobb felügyeleti személyzetet, a rendelkezésre álló anyagi eszközök fogyatékosságába ütközik. Gyönyörű teret találunk tehát önkéntes munkára a budapesti napközi otthonokban ellátott 6—8000 gyermek mellett. Ha csak hetenként 2—3-szor is szánunk 1—2 órát ennek a munkának, nagyban hozzájárulunk az intézmény megszilárditásához. De persze nem elég jó a szándék, a munka mellett való lelkesedés. Aki mindig csak központja volt a maga kis világának, az nem állhat előkészületlenül a szociális munkások sorába. Annak előbb meg kell tanulnia, hogy minden ember csak elenyésző paránya a nagy «társadalomnak», amelyben akkora értéke lehet csak, amennyi igyekezettel, akarattal végzi parányi társadalmi kötelességét.

Itt van aztán állami gyermekvédelmi intézményünk. Szerte az országban számtalan telepen sok-sok ezer elhagyott gyermek nevelődik állami költségen idegen embereknél. Kell, hogy független anyák, független nők törődjenek azzal: szülői szeretettel ápolják-e a szegény, csekély pénzen tartott elhagyott gyerekeket. Vidéki városainkban sajnos, a középosztálybeli nők idejük nagy részét kártyázással ölik. Nem tudnak mivel foglalkozni. A modern házvezetés nem foglalja le embereinek egész idejét. Milyen mérhetetlen haszonnal járna, ha társadalmi kötelességeik öntudatára ébredvén, szervezkednének azok teljesítésére!

Elkél az önkéntes munkaerő sok-sok másféle intézménynél

is. Külföldön pl. vakok és egyéb gyámoltalanok szórakoztatására vállalkoznak, népkönyvtárakban, kulturális egyesületekben vállalnak administrativ munkát, stb. stb. Kiki annyi időt szentel a közmunkának, amennyit feltétlenül rászánhat, mert első kötelesség, hogy akik igénybe veszik az önkéntes segítséget feltétlenül számithassanak az előre megállapított időben végzendő munkára.

Az ember és életismeret gazdag forrása nyílik meg azok előtt, akik ilyen téren munkasorba állanak. A munkára persze készülni kell, mert, amint *Alice Salamon* a szociális munkára képzés német úttörője mondja: «A jó akarat nem adhatja meg egyúttal az erőt és a tudást is; segíteni, ez olyan művészet és tudomány, amelyet mint minden művészetet és tudományt tanulnunk kell, hogy gyakorolhassuk.»*

Budapest, 1905. *Bédy-Schwimmer Rózsa.*

* Ezt a célt akarja szolgálni a budapesti «Feministák egyesülete» f. hó 15-én megnyitott szociálpedagogiai tanfolyamával, melyről mai számunkban külön is megemlékezünk. *Szerk.*

A KISDEDOVÓ.

Az Edmond de Goncourt-akadémia Párisban egy fiatal, kezdő író munkáját koszorúzta meg a napokban. A mű tárgyának érdekes volta, a szerző ismeretlensége nagy figyelmet ébresztett. «La Maternelle» a regény címe és León Frapié az írója. Benne amaz, úgynevezett «écoles maternelles» egyikét akarta festeni, amelyeket Páris külvárosaiban azért állítanak fel, hogy a — többnyire gyári — munkában elfoglalt szülők gyermekei otthont, testi-lelki gondozást, ápolást nyerjenek, sőt az életben rájuk nézve fontos ösmeretek elemeit is elsajátítsák. Úgylátszik, hogy az író nagyon közelről és hosszú időn át figyelte meg ez iskolák valamelyikét, mert a kép, melyet regényében fest, olyan megszólalásig hű s amellett annyira gazdag, érdekes és tanulságos megfigyelésekben, hogy méltán megérdemelte a Goncourt-akadémia pályadíját, melynek épen az a célja, hogy fiatal, kezdő tehetségeknek a mindennapi élet megfigyelése alapján alkotott munkáit jutalmazza.

A regénynek alig van meséje. Egy fiatal leány, akit családi szerencsétlenségek arra kényszerítenek, hogy maga keresse meg a kenyerét, kénytelen cselédi szolgálatot vállalni egy ilyen külvárosi école maternelle-ben, bár tudása, műveltsége, finom intelligenciája ennél sokkal különb pályára is képesítenék. Havi 80 frank fizetésért naponkint 13—14 órát dolgozik: fát és szenet hord, az osztályokat, az udvart sepri, fűt, takarít, és ha mindezt elvégezte, felügyel a kicsikre. Ezek az iskola legapróbb növendékei, 3—4 évesek; a velük való foglalkozás ébreszt Róza — így hívják a leányt — lelkében, olyan érzelmeket, melyeket eladdig sohasem ösmert; megfigyelései, melyeket éles szemmel meglátott

és finoman mérlegelő elméjében logikus gondolatokká formált, immár szívén és lelkén is keresztül szűrődnek: valósággal anyja lesz a gyermekeknek, e szegény, minden családi meleget nélkülöző apróságoknak.

Egy csak alig megkezdődő, félénk és tartózkodó szerelmi idill, mely a cselédsorban levő leány és az iskola felügyelője között szövődik, a mű egyetlen regényes eleme. A férfi felösmeri a leány szellemi kiválóságát, megsejti ébredő vonzalmát, de a mű bevégződik anélkül, hogy megtudnók: megértették-e egymást. Dehát ez az írónak teljesen mellékes. Az egész regénytémának alig nevezhető mese csak keretül szolgált az éles szemű filozófus-poétának arra, hogy egy alapjában véve nagyon tiszteletreméltó, szükséges és hasznos intézményről, az «école maternelle»-ről gondolatait, eszméit elmondhassa. Annál közvetlenebbül teszi, mert ezeket Róza ajakára adja, a cseléddel mondatja el, aki előtt az iskola teljes valójában olyannak mutatkozik, mint a milyen. Hiszen senki sem sejti a cselédzubbony alatt a melegen érző szívet, s a bekötött főben a gondolkodó elmét. Így ezer alkalma kínálkozik, hogy mindenkit jól és szigorúan megitélhessen. Finoman megrajzolt alakok keletkeznek: az igazgatónő, a tanítónők, különösen egy, Bord k. a., aki tudásának magaslatáról büszkén tekint el a szerinte «buta cseléd» feje fölött. S ime a példa hatása. Bord k. a. tanítványai ugyanabban a hanyag és szórakozott modorban beszélnek Rózával, ha valamit kérnek tőle. Oh ezek nem is szeretik úgy, mint a kicsik, az ő édes kicsinyei, akik lelkének szunyadó anyai ösztönét felébresztették és olyan hatalmassá fejlesztették, hogy most már valamennyit keblére tudná ölelni. Pedig milyen nehéz volt megnyerni a szeretetüket! Még sokkal több volt benne az egykori kisasszonyból, hogysem a külváros munkásainak gyermekei megérthették volna. Csak lassankint tanúlja el kifejezéseiket, sajátítja el beszédmódjukat s még lassabban éli magát bele gondolatvilágukba. Hiszen mikor először tárta ki feléjük ölelésre karjait, mélységes szomorúsággal tapasztalta, hogy az ölelés fogalma ismeretlen előttük, s a csók és simogatás gyöngédségében soknak sohasem volt része.

Nem, a munkásnegyed asszonyai nem érnek rá gyermeküket dédelgetni. És — Róza megfigyeléseiből ezt a meggyőződést merítjük — az egész école maternelle-nek is épen az a legnagyobb hibája, hogy csak iskola, anélkül, hogy anyai lenne.

Az író ezt nem mondja ki ilyen határozottan, talán nem is volt egyéb célja, mint az, hogy a lázas nagyvárosi életnek azt a helyét, ahol a jövő munkásnemzedék fejlődik (fiúk és leányok járnak az école maternelle-be), bemutassa. Ez a célja tökéletesen sikerült. Ott élünk Rózával együtt az iskolában, látjuk tágas udvarát, sötét folyosóit, nagy termeit; úgy érezzük, lehelletünkkel kell felmelegíteni szegény növendékeink hidegtől meggémberedett ujjait.

De ha az írónak emellett még az is célja volt, hogy meghasson és gondolatokat ébresszen, ezt is elérte. Teljesen egyszerű eszközökkel, különösen stilusának meleg és csodálatos bájával, néha keserű, néha haragos, de mindig megindító szomorúságával. Ennek hatása alatt keletkeztek a regény legcsodálatraméltóbb lapjai. Részvétünknek fel kell ébredni e szomorú, satnya, szeretetet nélkülöző, testi-lelki napfényt soha nem élvező gyermekek láttára. Istenem! mennyi közöttük az alattomos, rossz, mennyi közöttük a beteg, milyen ritkaság a víg, az egészséges!

Ime egy lelket megindító jelenet:

A kicsik egy hosszú szál cukrot kaptak. El akarják osztani. Szinte összetörik apró ujjacskáikat, de nem sikerül. Elhatározták, hogy egymásután nyalják meg; mindenki háromszor-négyszer megszopogathatja; amíg az egyik élvezi, a többi körülállja, lélegzetét is visszafojtva lesi a jövendő gyönyörűség forrását. De még ebből a sovány élvezetből is kizártak egyet: egy beteg, ijesztően csúnya gyermek áll a falhoz támaszkodva, a sóvárgásnak elrettentő kifejezésével nézi a cukrot, amely hozzá sohasem fog eljutni. Róza megkínálja csokoládécukorkával. A fiú tekintete azt feleli: tudom, csak tréfálsz, már sokszor láttam cukrot, de mindig más ette meg. Róza a szájába teszi. Olyan hirtelen nyeli le, hogy tán az ízét nem is érezte.

Az ilyen jelenetek összeszorítják az olvasó szívét.

S aztán a mesék, azok a végtelenül bájos, poétikus mesék, melyekkel a lap hasábjain találkozunk.

Az ember hajlandó azt hinni, hogy nem férfi, hanem nő írta őket. Ilyen részletező aprólékossággal csak nők tudnak mesélni, s azok közül is csak azok, kik sokszor meséltek gyermeknek, s a csodálkozó, kérdő gyermekszemek beszédét ép úgy értik, mint a csacska száj ezer faggató kérdését. Annál inkább megérdemli elismerésünket, ha férfi: mélyen gondolkozó elme, finoman érző lélek lehet.

A francia kritika nem adózik osztatlan bámulattal a megjutalmazottnak. Kifogásolják a mese soványságát, a szerkezet aránytalanságait, s a hős helyzetének lehetetlenségét. Eltekintve attól, hogy ez a helyzet nem is olyan nagyon lehetetlen (vajjon nem történt még meg, hogy alapos készültséggel sem tudott valaki megfelelő álláshoz jutni?), van a műnek egy elvitázhatatlanul nagy érdeme: a gyermekről szól, a gyermekről, az életről, a jövendőről.

Kolozsvár. *Özv. Radnóti Dezsőné.*

GYAKORLATI TANÍTÁS A KONYHÁBAN.

(Háztartási iskolák számára.)

Mogyorótorta.

Kedves tanítványaim! Ma megtanítom önöket a mogyorótorta elkészítésére. Öltsék fel a konyhaköténytt és mossák meg tisztára kezüket! Körmüket keféljék meg!

Előkészületek. 1. Erzsi tüzet rak a tűzhelyben, lassan fűtsön; közben figyeljen, hogy mit művelnek társai.

2. Anna kiad a szekrényből mély porcellán- vagy cseréptálat (veidling) és megtörli a portól; önök nem dolgoznak mindnyájan egyszerre, hanem mindannyian arra figyelnek, a mit az csinál, akit megbizok a teendővel; ügyesen helyezkedjenek el a konyhában, hogy mindenki lásson, mert majd számon kérem a tapasztalatokat és tartsák eszükben, milyen sorrendben végezzük a munkát.

3. Mari az éléskamrából hoz 8 friss tyúktojást; a tálba veri a fehérjét, a sárgáját csészébe önti; szagolja meg mindegyik tojást, vajjon nem záp-e? Meszes és állott tojást sem használhatunk. A tojást gyengén üsse a tál éléhez, nehogy a heves ütéstől összekeveredjék a fehérje a sárgájával.

4. Józsa más tányérba mér $^1/_4$ kg finom porcukrot, a darásszemü nem alkalmas.

5. Eszti más tányérba mér $^1/_4$ kg héjazott friss mogyorót; izleljen meg egy szemet, vajjon nem avas-e? Papiron kiszedi a héját, vagy oda nem tartozó más szemetet, tiszta konyhakendővel megtörli a mogyorót a portól és finomra megőrli a gépen, mert mozsárban törni nem jó az olajtartalom miatt. Jobban gazdálkodunk, ha a mogyorót feltört állapotban vesszük, a héjas mogyoró sokszor kukacos és aránylag drágább a héjazottnál.

6. Vera más tányérba reszeli egy nagy narancs héjának $^1/_4$-részét; a túlságos sok narancs elvenné a mogyoró zamatját.

7. Gizi kiveszi a fiókból a habverőt, megtörli.

8. Panna az éléskamra egyik dobozából kivesz 2 egyenlő tortasütőt (pléhet); szétszedi őket és megtörli. Láthatják, hogy a sütőnek van alsó lapos körlapja és hengeres oldalfala, melyet egy szöggel zárhatunk és nyithatunk. Tegye a pléheket a tűzhely csövébe, hogy langyosan felmelegedjenek.

9. Éva az éléskamrából tányéron hoz két drb diónagyságú friss téavajat.

10. Olga tiszta fakanálra teszi a vajat és a langyos pléhek belső felületeit vékonyan kikeni, a fölösleges vajat a tányérba csöpögteti. Azért kell két pléh, mert tortánk két korongból alakul, melyeket majd később gyümölcslekvárral ragasztunk össze; e tortához legjobban illik a baracklekvár. Pléhünk átmérője 20 cm, ezt a sütés időtartama végett kell tudnunk. Ugyanazon mennyisége az anyagoknak nagyobb terjedelmű pléhben vékonyabb korongot ad és gyorsabban sül át, a mi különben a tűz erősségétől is függ.

Keverés és sütés. 11. Ida kemény habra veri a tálban a tojásfehérjét a habverővel.

12. Margit beleönti a tojássárgáját és tovább jól elkeveri.

Anna a keverékben elkeveri a cukrot.

Mari belekeveri a mogyorót.

Józsa belekeveri a narancshéjat. Folyton a habverővel keverünk. Most már teljesen jól és egyenletesen összekeverjük az anyagokat, nehogy a nehezebb fajsullyal biró cukor és liszt a tömeg alján helyezkedjék el.

Eszti kellőképen összeállítja a pléheket és elzárja őket a szöggel.

Vera a pléhekbe két egyenlő mennyiségben önti a tömeget, a maradékot fakanállal kotorja ki. Minthogy a tűz már $^1/_2$ óra óta ég és kellőképen átmelegítette a tűzhelyet, a csőbe helyezheti a pléheket. A tömeg, mint minden tészta, melyben tojás és cukor van, eleinte kissé kitágul, később a süléstől gőzét veszítve összehuzódik, a cukor megpörkölődik és gyengén megbarnítja a korongokat.

Amíg a torta megsül, kérdéseket intézek önökhöz. Milyen edényeket és eszközöket használtunk? Melyik anyagból mennyit vettünk? Milyen sorrendben végeztük teendőinket? Hol vásároljuk legolcsóbban és friss állapotban az anyagokat? Milyen legyen a tűz?

A torta már $^1/_2$ óra óta sül. Gizi kendővel kezében emeljen ki egy pléhet, tegye megfordított pléhtálcára az asztalra, hogy az asztal máza kárt ne szenvedjen és egy tiszta kötőtűt függőlegesen szúrjon fenékig a torta közepébe. Húzza ki. A tű nem tiszta, rátapadt a tojás, ami annak jele, hogy a korong még nem sült meg eléggé. Emelje vissza a tűzhely csövébe és várjunk; tolni vagy húzni nem tanácsos, mert összeesik a tömeg.

Ismét eltelt $^1/_4$ óra, azaz a torta összesen $^3/_4$ óráig sült. Panna kiemeli a pléheket és ismét próbát tesz a kötőtűvel, Lássa, most már tisztán húzta ki e tűt, tehát a torta jól átsült; színe világos vörös-barna. Önök kezdők, azért $^1/_4$ óráig bevárjuk a torta le-

hülését a pléhben, mert a forró korong kiszedése nagy gyakorlottságot kiván.

Éva egy hegyes késsel óvatosan meglazítja fenékig a korongokat a pléhek oldalától, meg ne sértse a torták felső körlapjának hártyáját; kihuzza a pléh záró szögét és a késsel ügyesen alányulva megszabadítja a korongok alját a pléhtől. A korongok alján és oldalán tehát nincs hártya, csak a tetején van.

Olga mindkét korongot egy szőrszitára rakja és hülés végett éleskamrába viszi.

Télen a korongok $^1/_2$ óra mulva hidegek. Amíg ez az állapot beáll, elkészítjük a zománcot, kikészítjük a korongok összeragasztására szánt befőttes gyümölcsöt.

Ida csészébe mér 10 dkg porcukrot, beleüti egy kis tojásnak fehérjét, szűrőn át belenyomja egy kis citromnak levét és főzőkanállal simára elkeveri.

Margit fakanállal kiemel a baracklekvárból egy tyúktojás nagyságot darabot és a tányérba teszi.

Ragasztás, zománcozás, díszítés.

Erzsi kezet mos (eddig fűtött) és a szitán behozza a hideg korongokat; az egyiket vízszintes porcellántálra emeli, a tetejét $^1/_2$ cm vastagon megkeni lekvárral, a másikat ügyesen ráemeli, hogy mindkettő teljesen födje egymást. A lekvár a felső korong aljába fog szivódni, mert ott nincs hártya.

Anna a meggyes befőttből kiszed tányérra 13 szemet, mindegyiket jól lecsepegteti, nehogy a szines lé végig csurogjon a tortán.

Mari a birsalma sajt korongjáról két vékony szeletet vág le és késsel néhány szívalakot formáz.

Józsa a zománc keverőkanállal egyenletesen bekeni a torta felső körlapját és oldalfalát.

Eszti ujjával egy meggyet a torta körlapjának közepébe rak, a többit a körlap széléhez közel egyenlő távolságban helyezi el.

Vera a középső meggyszem körül elhelyez néhány szívalakot. Kivánatos, hogy a díszítő gyümölcsök kissé belesülyedjenek a folyékony állapotban lévő zománcba.

Gizi tálastul együtt a tortát a tűzhely langyos csövébe teszi száradás végett; körülbelül $^1/_4$ óra mulva megmerevedik a zománc és kész a torta; a nagyon meleg csőben megpörkölődik a zománc.

Panna kiemeli a csőből a tortát és késsel alányulva a szokásos tortatálra teszi.

Összefoglalás. Még egyszer összefoglaljuk, hogy milyen eszközöket használtunk, melyik anyagból mennyit vettünk és munkánkat

milyen sorrendben végeztük. Otthon a tapasztalatokról jegyzetet irnak s azt nekem holnap bemutatják.

A sok tojás miatt a jó gazdaasszony akkor készít mogyorótortát, midőn olcsó a tojás; de ha nem sajnáljuk a költséget, télen is készíthetünk. Még jegyezzék meg az anyagok költségét és otthon írják a jegyzetfüzetbe; felirom őket a táblára, a fűtés és fáradság értékét nem számítom be.

8 tojás = 0·64 K, 1/4 kg mogyoró a közp. vásárcsarnok karzatán à 1·40 K = 0·35 K, 35 dkg cukor à 0·80 K = 0·28 K, citrom = 0·02 K, narancs = 0·10 K, vaj = 0·08 K, diszítés = 0·20 K, összes költség 1·67 K; a cukrász legalább 3 K-át kér érte, csakhogy nem ad annyi tojást, ezért a minőség silányabb; tortánk oly tápláló és könnyű étel, hogy a fekvő beteg is élvezheti.

Éva visszahozza a hideg tortát, éles késsel 12 egyenlő szeletre vágja, mindegyikük tiszta fehér írópapirba (ételt ujság- vagy használt papirba az esetleges fertőzés miatt nem szabad tekerni) csomagol egy-egy szeletet és otthon bemutatja. Meg vagyok arról győződve, hogy a gyomron át hódító köruttal férkőznek a szivekhez. Az ember gyomra igen nagy ur és sok emberi gyarlóságot bocsátunk meg annak, aki szánk ize szerint főz.

A konyhaművészet sikere elsősorban figyelmet és fáradságot kiván, de bőven aratunk erkölcsi elégtételt, ha szeretteink főztünket jóizüen fogyasztják el és ha főztünk kedveseink egészségét jó karban tartja. Önök majd gazdaasszony korukban arra törekedjenek, hogy kevés költséggel, észszerü beosztással családjuk minden tagját kielégítsék jóizü és tápláló étellel. A jó gazdaasszony nagyrabecsült tényezője a társadalomnak, már csak azért is, mert a jó étkezés a boldogság egyik megteremtője a családnak.

Begyakorlás. Nem érem be azzal, hogy az eljárást csak egyszer mutatom be, más személyi sorrendben többször sütünk majd mogyorótortát, hogy kellőképen begyakorolják a munkát, már csak azért is, mert a gyakorlati életben egy személynek kell végeznie az összes teendőket. Ha kellő ügyességre tettek szert, otthon önállóan próbálkoznak az elkészítéssel s ha sikerül, akkor a mogyorótorta igen kedves, alkalmas és szivet megnyerő születésnapi meglepetés lehet édes anyjuknak; minden mulandósága mellett is többet ér esetleg olcsóbb egy agyonhímezett fölösleges asztalfutónál; egyébként mindent a maga értéke szerint kell megbecsülnünk.

Holnap lássam jegyzeteiket és közlik velem hozzátartozóik őszinte itéletét. Ketten Önök közül itt maradnak velem, megtisztítják az edényeket és rendbehozzák a konyhát.

(Budapest). *Komáry Erzsébet.*

NŐNEVELÉSI SZEMLE.

Zsilinszky Mihály kitüntetése. Zsilinszky Mihály, vall. és közoktatásügyi miniszteriumi államtitkár a közelmultban töltötte be államtitkárságának tizedik évfordulóját. Az az általános tisztelet és szeretet, melyet Zsilinszky a magyar közmívelődés, tudomány és irodalom szolgálatában eltöltött életpályáján honfitársaitól kiérdemelt, körébe vonta ez alkalommal — üdvkivánságokkal, a hála és elismerés kifejezésével mindazokat, kik benne a jóbarátot, a kitünő munkatársat, vagy a hivatalos előljárót tisztelhették. Király Ő Felsége járt elől az elismerés kifejezésében, a valóságos belső titkos tanácsosi méltóság adományozásával tüntetve ki Zsilinszkynek hazafiúi és állampolgári érdemeit. Mindenki örömmel fogadta e kitüntetés hírét s az egész magyar sajtó rokonszenvesen emlékezett meg ez alkalommal a kitüntetett államtitkár közhasznú tevékenységéről.* E megemlékezések közül ideigtatjuk dr. Fináczy Ernő szavait a «Középiskolai Tan. egy. Közlöny» márc. 5-iki számából, mint amely szavakkal a magyar tanítóvilág közérzését leginkább kifejezve találtuk: «Mindig inkább a béke, mint a nyers küzdelem embere volt. Szíve a magyar kultura felé vonzotta. Államtitkár lett a kultuszminisztériumban Tíz éven át dolgozott e nagy hatáskörben, a legfiatalabb munkaerőt megszégyenítő kitartással, éjjelt nappallá téve, fáradhatatlanul és csodálatos munkabirással. Éveken át egymaga vizsgálta felül az összes tanügyi osztályok óriási munkahalmazát. Emellett nem szünt meg egyháza ügyeiben is buzgólkodni, s folytatta a hazai történetbe vágó értékes tanulmányait. S aki tudja, mit jelent a hivatal lankasztó légkörében megőrizni a léleknek amaz üdeségét, mely a megszakításokat nem tűrő, elmélyedésre szoruló munkásságnak egyik éltető eleme, érdeme szerint fogja méltatni Zsilinszkyben is a tudománynak azt a kipusztíthatatlan szeretetét, mely el nem hagyta az adminisztráció ezerféle gondja közt. De nem hagyta el őt e nagy útvesztőben jó szíve sem. Sohase tudott rideg bürokratává lenni. Aki csak közeledik hozzá, érezheti egyénisége szeretetreméltó megnyilatkozását. Az iskola emberei ügyes bajos dolgaikban mindenkor találtak szavaiban vigasztalást, reményt, buzdítást. Azt az örömet, melyet mi tanárok érzünk ama szép és ritka kitüntetés fölött, mely Zsilinszky Mihályt, az egykori gimnáziumi tanárt érte, csak a tőle való megválás gon-

* A Nemzeti Nőnevelés 1904. jan. füzetében közölte Zsilinszky Mihály arcképet és életrajzát. Szerk.

dolata keseritheti meg. És ha a viszonyok ereje csakugyan távozásra késztetné, mindig tisztelettel fogunk emlékezni róla, aki mindenütt, ahová kötelessége szólította, egyházban, iskolában, egyesületi téren, parlamentben és adminisztrációban lelke, tudása és munkaereje legjavát vetette latba, valahányszor a magyar tudomány és közművelődés ügyét kellett szolgálni».

*

A tanító- és tanítónőképzők szakfelügyelete ismét előbbre jutott egy lépéssel fejlődése fokozatán. *Berzeviczy Albert* vallás és közoktatási miniszter a felügyelet teljesítésére eddig hivatott miniszteri biztosi intézményt a tágasabb hatáskörű szakfelügyelői intézmény létesítésével helyettesítvén, a tanítóképzők tanulmányi ügyeinek ellenőrzését egységesebbé és intenzivebbé tette. Ezen szakfelügyelet irányítását a miniszter *Sebestyén Gyulára*, a vidéki tanító és tanítónőképzők eddigi miniszteri biztosára bízta, a következő 14861. sz. a. kelt rendeletet intézvén ez ügyben hozzája:

«A tanítóképzés munkájának eredményesebbé tétele és a szakszerűségének emelése, valamint a tanítóképzés ügyének általános magasabb fellendülése is nagyrészben függ azon körülménytől, hogy a tanítóképző intézetek működésében, ami az általános szellemi színtájat, a tanítás irányát és a nevelés szellemét illeti, lehetőleg biztosíttassék azon egységesség, amely nélkül sem a jövőben magasabb célokra törekvő népiskola, sem pedig az ezen célok megvalósítására hivatott tanítónemzedék nem fogná az egységes magyar nemzeti állam kiépítésének hazafias munkájából a reá eső részt kellőképpen megoldhatni.

A tanítók egységes képzésének és a képzés szellemi színtája emelésének egyik sarkalatos biztosítéka és alapfeltétele azonban az, hogy a tanulmányi felügyeletet és ellenőrzést teljesítő közegeknek alkalmuk legyen a különböző körülmények és eltérő viszonyok között működő hasonló tanintézetek munkájának összehasonlítása és az elért és elérhető eredmények egybevetése által kijelölni azon irányt, melyet követve és megállapítani azt a mértéket, amelyet alkalmazva, a tanítás és nevelés egységes voltának biztosítása mellett is, az egyes intézeteknek a helyi viszonyok által indokolt sajátos alakulásai se enyésszenek el.

A kir. tanfelügyelőségeknek jelenlegi szervezete megfosztja a kir. tanfelügyelőségeket a különböző intézetekben folyó munkásság összehasonlításának lehetőségétől.

Ezen körülmények figyelembevételével és mérlegelve azon messzire kiható és nagy horderejű kulturális és nemzeti érdekeket, mik a tanítóképzés intézményéhez fűződnek, elhatároztam, hogy a tanítóképzés tanulmányi ellenőrzésének és irányításának egységessé és intenzivebbé tétele és annak révén az általános szellemi nivó emelése céljából, a kir. tanfelügyelet hatáskörének érintetlenül hagyása mellett az 1876. évi XXVIII. t.-c. 3. és 4. §-aiban gyökerező jogomnál fogva, a tanítóképzőintézetek tanulmányi ügyeinek ellenőrzésére és irányítására szakfelügyelőket is fogok alkalmazni.

Ezen külön szakfelügyelet gyakorlásával az állami tanító és

tanítónőképzőintézetekben Nagyságodat bízom meg; a két protestáns felekezet tanító- és tanítónőképző intézeteinek szakfelügyeletét dr. Kiss Áron kir. tanácsos, áll. polg. isk. tanítóképző intézeti igazgatóra; a róm. kath., a görög kath., görög kel. román, a görög kel. szerb és az izraelita felekezeti *tanítóképzőintézetek* szakfelügyeletét Láng Mihály pápai áll. tanítóképzőintézeti igazgatóra; a róm. kath., gör. kath., gör. kel. román és gör. kel. szerb felekezeti *tanítónőképzőintézetek* szakfelügyeletét pedig Scherer Sándor bajai áll. tanítóképzőintézeti igazgatóra bízom. A tanítónőképzőintézetek gazdasági és női kézimunka oktatásának szakfelügyeletével Végessné Bogya Irma egri állami felsőbb leányiskolai tanítónőt bízom meg.

Ezen ideiglenes minőségben és jelenlegi állásaikban való meghagyás mellett alkalmazott utóbb megnevezett szakfelügyelők az egységesség elvének megóvása és biztosítása céljából, az ezen minőségükben teljesítendő hivatali eljárásukat szabályozó, jelenleg munka alatt levő «*Utasítás*» alapján az irányítást Cimeditől veendik; dr. Kiss Áron kir. tanácsos, igazgató pedig a Címeddel való közös megállapodás alapján fog eljárni a szakfelügyelői tisztében.

A szakfelügyelők működésüket csak az «*Utasítás*» megjelenése után fogják megkezdeni.»

Ugyanily értelmű rendeletet intézett a miniszter a tanfelügyelőkhöz és a felekezeti iskolai hatóságokhoz.

A tanító- és tanítónőképzők szakfelügyelete azonban a miniszter úr jelen rendeletével nem érte még el végleges formáját. Ez úgyszólván a szervezésnek csak a kezdete. Erre mutat főként a megbizottak ideiglenes alkalmazása és jelenlegi állomásaikon való meghagyása, melyet kétségtelenül teljesen önálló s egyedül a szakfelügyelet terhét viselő munkásoknak sorompóba való állítása fog követni. A kétféle hivatal viselését épen itt csupán az ideiglenes rendezés igazolhatja, hisz a szakfelügyelet gyakorlása folytonos útbaigazítással járván, a tanítónői, igazgatói hivatás természetszerű elhanyagolására kényszeríti a szakfelügyelőt. Bízva-bízunk a miniszter úr bölcseségében, mely a gyakorlati kivitel nehézségeit egyelőre célszerű helyettesítések, majd a végleges rendezés alkalmával önálló szakfelügyelői állások szervezésével kétségtelenül el fogja oszlatni. Ebben a reménynyünkben hálásan üdvözöljük a miniszter urat nagyfontosságú kezdeményezéséért, s üdvözöljük a hivatásuk magaslatán álló szakfelügyelőket is, kiknek összhangzatos, céltudatos tevékenységéből tanítóképzőintézeteink felvirágoztatására nézve üdvös eredményeket várunk.

*

Az első iskolai szakfelügyelőnő. A nőnevelés, nőkérdés iránt érdeklődőket a vallás és közoktatásügyi miniszter úrnak a tanító- és tanítónőképzőintézetek felügyeletére vonatkozó fentebb közölt rendeletében különösen a női szakfelügyelő kinevezése töltheti el örömmel.

A személytől teljesen eltekintve, a gazdaságtan és kézimunka ellenőrzésére kiküldött női felügyelő alkalmazásában a női munkakör kiszélesítését s a női munkaképesség elismerését látjuk. Kétségtelenül követni fogja az első kisérletet több is. A leányiskolák életében annyi a női ellenőrzést követelő mozzanat, hogy csodálnunk lehet, hogy

eddig sem az elemi, sem a polgári és felsőbb leányiskolák felügyeletében nem juttattak részt a nőknek. Nemcsak a kézimunka és gazdasági oktatás kedvéért kellene minden fokozatu leányiskolában női felügyelőket kiküldeni, hanem főként az internátusi élet és nevelés irányítása céljából is. Szerencsére büszkén mutathatunk mind a tanítónőképzőkben, mind a felsőbb és a többi leányiskolákban is egy egész sereg tanítónőre s igazgatónőre, kik az e részben reájuk váró feladatokat fényes sikerrel oldhatnák meg, s hisszük is, hogy közoktatási kormányunk a női felügyelők alkalmazásának szükségességétől áthatva, a többi iskolanemek érdekében is mielőbb ki fogja használni a rendelkezésére álló értékes munkaerőket. Végessné Bogya Irmának pedig, kit a szakfelügyelővé való alkalmaztatás dicsősége először ért, annál szívesebben kivánunk sikert és szerencsét új tevékenységi köréhez, mert tudjuk, hogy ő eddig is mind a gazdaságtani, mind a kézimunkaoktatásnak elméletileg és gyakorlatilag képzett, lelkes munkása volt, s mert tőle, ki a magyar nép szükségleteit e részben tapasztalatból jól ismeri, ezen tárgyak képzőintézeti oktatásának gyakorlati irányítását várjuk.

*

A nő feladatai a tüdővész elleni keresztes hadjáratban. Dr. Kúthynak, az Erzsébet-szanatórium igazgatójának felszólítására Vidéky Apollónia, mint a «Művészet-Művelődés» egyesület ismeretterjesztő szakosztályának elnöke, alapos tanulmány tárgyává tette a tüdővész elleni küzdelem kérdését és annak nagy fontosságán föllelkesedve, hosszabb felolvasást tartott az egyetemi élettani intézet előadási termében. Szívből fakadó felhivást intézett a magyar nőkhöz, a különböző fokozatú leány iskolák vezetőihez, a női társadalom szellemi intézőihez és minden komolyabb irányú magyar asszonyhoz. Egyelőre csupán a nagy külső sikerrel számolhatunk be, a terem zsufoltságáról, a hallgatóság feszült, kitartó figyelméről. Jelen voltak Korányi Frigyes, a tüdővész elleni küzdelem főharczosa, Kuthy Dezső egyet. magántanár, ki vetített képek bemutatásával személyesen hozzájárult a tárgy megvilágításához, dr. Gerlóczy az orsz. közegészségi egyes. főtitkára, ki az előadók nagy elégtételére hosszabb méltányló beszédben honorálta a nők munkakedvét e téren, — külön szakosztályt kinálván nekik saját társulatukban, — mit valóban elismerő kitüntetésnek vehetnek. Ott voltak a nőegyesületek elnökei, az iskolák és árvaházak igazgatónői és az érdeklődők számos illusztris egész sora. A *Művészet-Művelődés elnöksége* a szép lelki hévben tevékenykedő, alapító, Kuthyné Huszár Ilona, Pejacsevich Jolán grófné, Rosenberg Auguszta, dr. Láng Margit (a Wlassics-kollégium igazgatója) köréből indult a határozat, hogy a fontos kérdést fejtegető tanulmány széles körökben való e terjesztésére vállalkoznak.

Míg Vidéky A. munkája a Művészet és Művelődés akciója révén az olvasók kezébe jut, — a következőkben adjuk rövid kivonatát.

Részint külföldi szervezések példáján részint saját hazai szükségünkhöz mérten, meg kell indítani a tüdővész ellen az irtó háborút minden téren. Kezdve a népnevelésen, folytatva a közép- és felső iskolákban, — bele kell vinni a családokba, meg kell értetni a

nőkkel, végrehajtani mindenütt a szükséges teendőket, hogy a gyilkoló kór apadását jelenthessük az eddigi végtelen szomorú statisztikában.

A szigorú tisztántartás főelvei: a szárazsöprés mellőzése, a veszélyes köpetnek eltakarítása úgy, hogy az a levegőbe, tárgyakra ne juthasson, senki apró romboló alkatrészeit be ne szívhassa, a beteggel való bánás, annak elkülönítése, szanatóriumba helyezése, megmentése, ezek néhány fővonások. A füst, korom, por elleni küzdés, a hosszú női ruha földön való vonszolásának mellőzése utcán, nyilvános helyeken, a fűző károssága. Az alkoholizmus elleni küzdelem, a beteg ember csókjának ragályos volta, a gyermek gyöngéd eltávolítása nagybeteg anyjától, a házasságkötésnél ügyelni, hogy már megterhelt vagy hajlamossagot mutató egyének a bajt újabb nemzedékekbe ne vigyék, volnának a többi teendők. Az iparos körökben ügyelni a műhelyek tisztántartására, a padló fertőztelenítésére, a munkásokat esetleg úgy megmenteni, hogy enyhébb, megfelelőbb foglalkozásra vigyük, a szanatóriumból kikerült egyéneket falusi, gazdászati foglalkozásba segíteni, a beteg családfők fönnmaradt kedveseit gyámolítani, a távollevő anyákat a házban lehetőleg pótolni. Szociális munka ez minden izében, összefügg szorosan a már igen is sürgőssé vált egyéb társadalmi reformokkal, munkát oszt az egyeseknek, társulatoknak, a nőknek jótékonyságban, tettben való segítésben, ápolásban, házban, iskolában, mindenütt. Igen nagy keret, tartalmat kell neki adni legjobb, női tehetségünk szerint.

Világosságot, levegőt, tisztaságot kell adnunk, megfelelő táplálékot, pihenést azoknak, kiknek mindez nincsen meg, vagy alkalmazni nem tudják. Fényözönt, tárva kinyitni ajtót, ablakot a megtisztult levegőnek, a munkában való túlterheltséget leszállítani emberi adagra, a víznek éltető erejét ismertetni helyes alkalmazásban, a táplálék kellő, célszerű előkészítése, takarékosság az élelmek felhasználásában, a gyermekek ápolása és egész sorozatban a házi teendők gyakorlati fontossága.

A megkezdő lépés eredménytelen nem fog maradni, — már is jelentkeznek a nődoktorok sorozatos továbbfűzésre, — a szanatóriumok igazgatósága tovább is részt vesz a gyakorlati kitanításban. Ezt a higienikus kérdést más fogja követni, — a nő is azt fogja hirdetni, hogy az élet a legfőbb jó, — benne az ép egészség, vele a haladás, a fejlődés, a kedély és szellem boldog kiépülése és lélek és test közötti harmónikus egyensúly, a rövid emberi lét legfőbb kihasználása nemes értelemben.

Sok aktuális kötelessége van a nőnek, — valóban a jelenkor nagyot vár és kér tőle, — de az ezer teendője között a tüdővész elleni küzdelemben, irgalmatlan pusztításainak feltartóztatásában az orvosi tudomány különösen segítségére hívja fel a nőt. Ennek a hívásnak eleget kell tenni, két kézzel adni, hogy nekünk is részünk legyen ebben a hosszú, fáradságos, de szerfelett jutalmazó nagy munkában. De a legkisebb munkásságban is szívesen, hálásan látunk mindenkit.

*

A József főherceg Szanatórium-Egyesület a tanítókhoz a következő lelkes *fölhivást* intézte:

Hazafias magyar szívvel hívom hazánk tanítóságát egy nemzetsorvasztó kór ellen. Segítsék az elnökletem alatt álló József főherceg Szanatórium-Egyesületet a tüdővész elleni küzdelmében. *Minden, még* oly kevés fáradozás a humanizmusért, égbeszálló ima. Mert a harangszónál zsolozsmánál is szebb imádság az emberi jótett.

Olyan jótettre hívom a magyar tanítóságot, mely rendjüknek szolgál. Ismeretes, hogy a tüdővész épen a tanítói karból szedi legjobban áldozatait. Mennyi derék népnevelő martírja hivatásának: az iskola porában, romlott levegőjében, hivatása közben befészkeli magát tüdejébe a kór s ha idején nem jut szanatóriumi kezelés alá, elpusztul.

A József főherceg Szanatórium-Egyesület *tavasszal fölépíti első népszanatóriumát* s ebben a magyar tanitóságnak *ágyalaptványt ajánlok föl a Tanítók Országos Bizottságának gondozása alá*, ha most az *alaptőke* egy részének megszerzésében támogatnak. A támogatás módjával utalok arra a levélre, melyet az ország minden egyes tanítójához intézek: kérem fölhivásomat jelentősége szerint teljes figyelembe venni és hazafias áldozatkészséggel, szeretettel fogadni. Nem direkt támogatást, hanem erkölcsi segítséget kérek. Azt kérem levelemben, hogy a jótékonycélu sorsjátékot, melynek minden fillérje az alapot gyarapítja, a könnyen megszerezhető pártoló résztvevők összegyűjtésével gyarapítani sziveskedjenek.

Hetven-hetvenötezer ember pusztul el hazánkban évente tüdővészben. A tüdővész pusztítása az összes elhalálozások egy nyolcadrészét teszi ki. A tüdővész egymaga *kétszer annyi* életet ragad el évente, mint az összes fertőző betegségek együttvéve. Az áldozatok átlag hat-nyolc éven át sinylődnek, a míg megváltja szenvedésüktől a halál. Állandóan félmillió tehát a tüdővészes betegek száma szegény hazánkban. Ennek a félmillió embernek egyharmada teljesen munkaképtelen, kétharmada nagyon korlátolt munkabirással rendelkezik. Milyen sok köny, bánat okozója. Milliókban mennyi veszteség! Szülők keserve, hitvesek zokogása, elárvult gyermekek kétségbeesése, oh! semmi sem oly szívrepesztő, mint a nagy tragédia, melyet a tüdőbetegség idéz elő.

Szabad-e közönnyel tűrnünk, hogy azt a kevés magyart is megtizedelje a kór, hiszen az orvosi tudomány fényes példákkal mutatja ki, hogy igen nagy százalékát meg lehet a tüdőbetegnek gyógyítani: ha kellő időben szanatóriumi kezelés alá juttatjuk.

Ezt akarja a József főherceg Szanatórium-Egyesület.

Ezt akarja a magyar tanítóság közreműködésével. Nem kér ellenszolgálat nélkül: a tavasszal épülő alföldi szanatóriumban egy állandó ingyenes hely áll rendelkezésre azoknak a tanítóknak és családjaik tagjainak, akiket a kór megtámadott. És *minden ezután épülő szanatóriumban*, melynek építésére az alapszabályok kötelezneк: egy-egy ágyalapítványt létesítünk.

Országos nemzetsorvasztó kór ellen küzdve a magyar tanítóság a maga testületi érdekeit mozdítja elő, midőn nem is oly nehéz társadalmi munkával egy-két koronás hozzájárulásra hívja a közsé-

gében tehetősebbet. Áldjon meg az Isten minden népnevelőt, ki fölhivásomat szivébe fogadja, célunk iránt lelkesül és tanácsával, munkájával gyámolít! *Lukács László* főispán, a József főherceg Szanatórium-Egyesület elnöke.

*

Magyar tanitónő sikere külföldön. Gineverné Győry Ilona hazájától távol is módot tudott arra találni, hogy nagy szolgálatokat tegyen nemzetének, megismertetve annak történetét és irodalmát az angol nemzettel. Ez év január és február havában ismét több előadást tartott Londonban, gyakran 1200—1400 hallgató előtt, kik a tárgy és előadás szépsége által lebilincselve, lelkes ovációban részesítették a kiváló magyar előadót, ki az ő nyelvükön elragadó szónoki formában közölte az érdekes ismertetéseket a magyar irodalom kincseiről. Angol kiadók felszólítására Ginéverné jelenleg Riedl Frigyes irodalomismertető kitünő kis művét, «*A magyar irodalom főirányait*» fordítja angol nyelvre.

*

Az «Erzsébet Nőiskola» a Trefort és Rudolf szobor javára az Uránia tudományos szinházban március havában előadást tartott, melyet fényes sikere miatt meg kellett ismételnie. Az intézet ifjú növendékei poétikus meséket mutattak be a szinházat mindkét estén zsufolásig megtöltött közönségnek. Színre került *Tordai Grail* Erzsi két allegorikus játéka a «*Virágálom*» és «*A tél tündére*».

A «*Virágálom*»-ban a rózsák, liliomok és rezedák között vagyunk. Panaszkodnak a virágtündérnek mostoha sorsuk miatt és arra kérik kegyes pártfogójukat, engedje meg, hogy rövid ideig az emberek módja szerint éljenek, hogy megismerjék a sokat irigyelt élő lények örömeit és boldogságát. A tündér harmatos álmot lehel a virágokra. Életre kél a szép rózsa, a tiszta liliom, a szerény ibolya, a kérkedő pipacs, a termetes bazsarózsa és mit tehetnének egyebet: királyt választanak. A virágok jelöltje a hódító illatos rózsa, de a tulipán fondorkodik s a megkoronázás után tövist szúr a rózsa szívébe. A rózsa meghal és vége az álomnak. A virágok belátják, hogy az emberi élet tökéletes boldogságot nem adhat. *Tordai-Grail* Erzsi zengő, szép verseit igen bájosan és közvetetlenül adták elő a növendékek.

A második képben előforduló virágtáncot huszonnégy növendék adta elő. «*A tél tündére*» is ilyen szimbolikus játék. A tél tündérének nemtői: a télöröm, a mese, az ünnep, a vígság és a jótékonyság a földre jönnek, hogy az embereket boldogítsák. Mindenik nemtő bemutat egy élőképet a tél tündérének, amely csókkal jutalmazza a visszatérőket. A legnagyobb elismerésben persze a jótékonyság részesül, mert megment a hóviharban egy kis gyermeket.

E fényes sikerű, több mint 2000 koronát jövedelmező előadások alkalmából az Uránia magy. tud. egyesület az «Erzsébet Nőiskola» igazgatójához, *Lázárné Kasztner* Jankához a következő levelet intézte:

Nagyságos Asszonyom! Mélyen tisztelt igazgatónő!

Az, hogy az «Erzsébet Nőiskola» által a folyó évi márczius hó 2-án és 3-án Rudolf trónörökös és Trefort miniszter szobrai javára rendezett műkedvelői előadások létrejöhettek, elsősorban Nagyságos Asszony kegyes műve volt. Nagyságos Asszony kegyes engedelme lehetővé tette az előadások megtarthatását az által, hogy átérezve a nemes célt, intézetének növendékeit, e tehetséges és buzgó munkásokat, a lejátszandó darabok szereplőiül átengedi.

Mindenki látta, hogy Nagyságos Asszony gondoskodó figyelme, az előadások sikere érdekében, mily sok irányba terjedt; lankadatlan kitartással buzdított és bátorított, aminek meg is volt a maga eredménye: a kivívott fényes sikerben. Az Uránia magy. tud. egyesület boldognak érezheti és érzi is magát, tudva azt, hogy oly jóakaró és önfeláldozó támogatói vannak, mint a minőt Nagyságos Asszonyban birni szerencsés. Ujólag is mély és igaz hálára kötelezte Nagyságos asszony az Uránia magy. tud. egyesületet, mely tisztelettel kéri, hogy sikert teremtő buzgalmáért az egyesület köszönetét kegyesen elfogadni s azt az ügy érdekében annyi kedvességgel és tehetséggel szerepelt növendékek előtt is tolmácsolni méltóztassék. Kegyes jóindulatát továbbra is kérve, kiváló tisztelettel *Molnár Viktor.*

Hasonló köszönő-leveleket intézett az egyesület elnöksége a műkedvelői előadások három rendezőjéhez: tordai *Grail* Erzsi, *Polereczky* Jolán és *Jausz* Jozefin úrhölgyekhez, akik a nemes cél és siker érdekében hetek óta fáradoztak.

*

A «Feministák Egyesülete», mely a magyar nőegyesületek sorában a legújabbak közé tartozik, rendkívül élénk tevékenységet fejt ki céljai megvalósításában. «*Gyakorlati tanácsadót*» nyitott, melyben hetenkint kétszer (kedden 6—8-ig és vasárnap 11—1-ig) ingyen részesíti tanácsban a jogi vagy más természetű kérdésekben hozzáforduló nőket. Január—február hónapokban nők számára *jogi tanfolyamot* tartott fenn, melyben dr. Márkus Dezső, kir. táblabiró a nők jogait ismertette, s a hallgatóság által felvetett jogi kérdéseket esetről-esetre fejtegette. Legutóbb pedig azzal kiván szolgálatot tenni a nők ügyének, hogy márc. 15-ikétől kezdve «Szocialpedagógiai tanfolyamot» nyit, melynek célja, hogy a székesfőváros közoktatási osztályának vezetése alatt álló «*napközi gyermekotthonok*» számára önkéntes, ingyenes segítőket képezzen azon nők sorából, kiknek idejét családi kötelességeik teljesítése nem foglalja teljesen le s kik idejüket szivesen fordítanák szociális munkára. A tanfolyamot a VII. kerületi (Rottenbiller-u. 37/4) nyitják meg a következő terv szerint: «1. A neveléstan elemei; március 15., 22., 29-én, április 5. és 12-én délután $^1/_2$4—$^1/_2$6-ig. Előadó: Peres Sándor áll. tanítónőképző-intézeti igazgató. 2. A társadalom gazdasági szervezete. Márc. 18. és 23-án, ápr. 1. és 8-án d. u. $^1/_2$4-től $^1/_2$5-ig. Előadó: dr. Gratz Gusztáv. 3. Hazai és külföldi gyermekvédelmi intézmények. Márc. 18. és 23-án, ápr. 1. és

8-án d. u. ½5-kor, ápr. 15-én ½4-kor. *a*) A magyar állami gyermekvédelem. Ismerteti: Schwimmer Rózsa. *b*) A székesfővárosi napközi otthonok. Ismerteti: Wilhelm Franciska, a gyermekotthonok szakfelügyelője. *c*) Női munkásság a gyermekvédelem terén külföldön. Ismerteti: Glücklich Vilma.» Bővebb felvilágosítást a «Gyakorlati tanácsadó» hivatalos órái alatt nyerhetni. (Rottenbiller-utca 37/4.)

Ugyancsak a «Feministák egyesületé»-nek kezdeményezésére tartott *Mrs Charlotte Perkins Gilman* amerikai irónő érdekes előadást angol nyelven március 12-én a Kereskedelmi és Iparkamara dísztermében. Az előadás nagy érdekeltséget keltett nem csak tárgya miatt («Dolgozzanak-e a nők?» Should Women work?), hanem első sorban az előadó érdekes egyénisége miatt, ki a «Tamás bátya kunyhója» hírneves írójának Harriet Beccher-Stowe asszonynak unokahuga, s kinek a nő- és munkáskérdés érdekében irott kitünő műveit hazája határain túl is felette megbecsülik.

*

Charlotte Perkins Gilmanról a híres amerikai írónőről, ki márc. 12-én Budapesten tartott érdekes előadást, Bédy Schwimmer Róza, folyóiratunk munkatársa «Az Ujság» hasábjain többek közt a következőket írja: «Charlotte Perkins Gilman a proletariatus bajait éveken át tanulmányozta a chicagói settlementekben, ez időben írta «A munkásmozgalom «című essay-jét, melyet aranyéremmel tüntettek ki.

De nemcsak prózában, nemcsak közgazdasági munkákban, hanem a közönségtől és kritikától egyaránt kiválónak elismert költői művekben is kifejezte világnézetét. «In this-our world» című versesköteté Amerika legolvasottabb könyvei közé tartozik. Mesterműve, amely egymagában megállapíthatta volna világhírét: «Women and Economics» címen 1898-ban jelent meg.

A nagy tudásnak, a következetes gondolkodásnak olyan fényes dokumentuma ez a munka, hogy még John Stuart Mill: «A nő függetegsége» című könyve fölé is helyezte a kritika. «Women and economics» teljesen eltér a feminista irodalom eddigi formáitól. Kifejezésre juttatja mindazt, amit az egyenjogúságra törekvő nők addig gondoltak, óhajtottak, amire vágytak és amit végiggondolni nem mertek, vagy nem is tudtak.

Kissé szatirikusan, de sohasem bántóan végigtárgyalja, amit előtte már annyian letárgyaltak: miért alsóbbrendű polgára a világnak a nő? De ő más úton halad, új argumentumokkal magyarázza a multat és sokkal radikálisabb eredményre jut, mint jutott bárki más előtte. A központi háztartások eszméjét e könyvben vitte először a nagyközönség elé; mert bár hangoztatta már előtte is egy angol tudós, az eszme nem terjedt a laikus publikum közt. «The Home» című, 1903-ban megjelent munkája, — mely elé kérdést állított a jelige helyébe: «Shall the home be our world . . . or the world our home?» — az otthon, a háztartás történetét adja. Rávezeti az olvasót, hogy az otthont mai formájában nem kell valami tökéletes, sérthetetlen és változhatatlan szentségnek tekinteni, hanem ha igazán magánéletünk szentélyévé akarjuk avatni, alaposan meg kell változtatnunk.

Mrs Gilman évek óta tart Angliában előadásokat. A berlini női kongresszuson elragadtatott hallgatói igéretét vették, hogy legközelebbi tengeren-átkelése alkalmával más országokba is megy. Csakhamar be is váltotta igéretét. Február 13-ától március 4-éig Angolországban adott elő, március 5-étől 9-éig Amsterdamban aratott szónoki babért.

Dr. Aletta H. Jakobs holland orvosnő, kit a mi közönségünk budapesti látogatása óta ismer, Mrs Gilmannek barátnője, irja a minap: «Amióta Mrs Gilman előadásának hire ment, annyian jelentkeznek jegyért, hogy azt se tudjuk, hol rendezzük, hol fér be majd a sok ember. Pedig még nem is tudjuk határozottan, mikor jön, mikor ad elő. Mi lesz még, ha hirdetjük az előadást?»

Bizonyos, hogy aki hallotta már Mrs Perkins Gilmant, lelkesedéssel, rajongással beszél róla. Nemcsak mint kiváló tudós, elismert poéta, párját ritkító szónok, hanem mint egyszerű, póz nélküli bájos asszony is megnyeri az emberek szivét.»

*

A nőtisztviselők nagygyűlése. A Nőtisztviselők Országos Egyesülete márciusban hivta össze első nagygyűlésre Budapest összes nőtisztviselőit a kereskedelmi és iparkamara dísztermében. Ezeknek az időközönként összehivandó nagygyűléseknek legfőbb célja fentartani az összes nőtisztviselők összeköttetését egymással, tehát az egyesület keretén kívül állókkal is. A Nőtisztviselők Országos Egyesülete azonfelül fiók-egyesületek létesítését tervezi nagyobb vidéki városokban (elsősorban Pozsonyban és Temesvárt), melyek az anyaegylettől függetlenül képviseljék tagjaik érdekeit. Valamint a kereskedelmi, gyári, ügyvédi, mérnöki irodákban alkalmazott női levelezők és könyvelők mellett belevonni kívánja az egyesület közérdekű működésébe az állami nőtisztviselőket is, (akik közül egyedül a vasúti női alkalmazottaknak van rendeletileg eltiltva a belépés,) tehát a postánál, telefonnál, a városnál, bíróságoknál és miniszteriumokban alkalmazott nőtisztviselőket.

A nagygyűlést, melynek alkalmából az érdeklődők tömege zsufolásig megtöltötte a termet, Schwimmer Róza elnök nyitotta meg és felkérte Wilhelm Szidónia titkárt, hogy a magyar tisztviselőnők helyzetét ismertesse. Az előadó tapasztalatokon alapuló adatokban mutatta be a nőtisztviselő pályafutásának küzdelmes képét. Kívánja, hogy a rövid szaktanfolyamon nyert rossz és hiányos kiképzés helyett nyittassanak meg a leányok előtt is a fiúk részére fentartott kereskedelmi iskolák vagy ugyanily intézetek létesíttessenek külön női hallgatók részére. Az egyedül élő nőtisztviselők számára női otthont kell alapítani, ahol tiszta, a higiénia követelményeinek megfelelő ellátásban részesülhessenek csekély jövedelmük dacára is. Továbbá törvényesen kell rendezni a kereskedelmi alkalmazottak jogviszonyát, hogy elbocsátás esetén a szolgálati idő arányában végkielégítést kapjanak. Szükségessé válik a kötelező nyudíjbiztosítás a mai kötelező betegpénztári tagság mintájára, a mindenkori munkaadó hozzájárulásával. E célok elérésére szükséges a kínálat egy csoportba való tömörítése, hogy a kereslet is ide koncentrálódjék, s a

nőtisztviselői pálya a nyújtott munka arányában díjazott biztos kenyér legyen.

Ezután még Besnyő Béla dr., az egyesület ügyésze emelkedett szólásra. A társadalom hazug felfogásait ostorozva, kifejtette, hogy ami lovagias világunk milyen kevéssé ismeri a női munka tiszteletét. Holott a munka, a létfentartás eszköze lévén, annak jogosultságát frázisokkal nem lehet elvitatni. A főnökök egyik kedvenc kijelentése, hogy női tisztviselőiket csupán humanizmusból alkalmazzák, nincs is szükségük a női munkára. E felfogásokkal szemben nem lehet eléggé hangsulyozni, hogy a munka mindenkor érték, mint árú, sőt annak gyümölcseihez még az idővel munkaképtelenné vált embernek is joga van, legyen az nő vagy férfi, egyaránt. A Nőtisztviselők Országos Egyesülete máris elévülhetlen érdemeket szerzett a női munka értékesítése, értékének emelése körül. De hivatásának csak akkor fog teljesen megfelelhetni, ha a nőtisztviselők összessége öntudatra ébredt és maga fogja helyzetét a gazdaságban és a társadalomban megteremteni.

Schwimmer Róza elnök rövid zárszavában megjegyezte még, hogy az egyesület igyekezni fog a nyolcórai munkaidő törvényes megszabását kieszközölni; mire a nagygyűlés a jelenlevők lelkes, hosszantartó éljenzése mellett véget ért.

*

Pályázati felhívás. A siketnémák budapesti állami intézetébe a legközelebbi tanévre mintegy 45 új növendék fog felvétetni. Első sorban a székesfővárosban s az annak környékén levő községekben lakó siketnémák vétetnek ugyan fel, de másodsorban felvételt nyernek az ország bármely helyéről folyamodó olyan siketnémák is, akik eltartási költségeiket biztosítani képesek. A felvétel a folyamodványok beérkezésének sorrendjében történvén, indokolt, hogy a szülők mielőbb beküldjék kérvényeiket. Részletes tájékoztatót és felvételi nyomtatványokat az érdeklődőknek díjtalanúl küld az intézet igazgatósága. (VIII., Mosonyi-utca 8. szám.)

*

Kérelem a főv. tanítónőkhöz és óvónőkhöz. Mélyen tisztelt Társnők! Alulirottak azzal az alázatos kérelemmel fordulunk a szolgálatban lévő és a szolgálatban volt főv. tanítónőkhöz és óvónőkhöz, kegyeskedjenek a kezdeményezett betegsegítő «Erzsébet királyné» alapítványt járulékuk befizetésével növelni, hogy minél előbb segíthessünk az alapítvány évi kamataival ama társnőink sorsán, akik betegek, de szük anyagi körülményeik miatt nem gyógykezeltethetik magukat oly mértékben, hogy egészségüket visszanyerjék.

A járulék személyenként egyszersmindenkorra 20 K, amely összeg azonban évi 2 K-val is törleszthető. Az alapítvány védője Bárczy István dr. főv. tanácsos úr; pénztárosa szivességből Lázárné Kasztner Janka úrnő, az Erzsébet Nőiskola igazgatója (VII., István-út 93. sz.), a hová a járulékot küldeni kérjük; a pénztáros nyugtatja a befizetéseket. A megindított járulékbefizetés, gyűjtés és jótékonycélú hangverseny 1904. évi nettoértéke 1230 K 96 f, az 1904. évi kamat 28 K

77 f, a karácsonyi vásár nettojövedelme 1124 K 65 f, összesen tehát az alapítvány nettoértéke ma 2384 K 38 f, amely összeget a pénztáros gyümölcsőzőleg elhelyezett a Magy. Orsz. közp. takarékpénztár 67603/49. sz. betétkönyvében. Majdnem ezren vagyunk főv. tanítónők és óvónők; abban a reményben tehát, hogy a mélyen tisztelt társnők mindegyike jó szivvel támogatja emberbaráti mozgalmunkat, vagyunk kartársi üdvözlettel. Budapesten, 1905 január 12-én, a főv. tanítónők és óvónők betegsegítő «Erzsébet királyné alapítványának gyűjtő- és kezelő-bizottsága.

*

A főv. tanítónők betegsegítő alapjára járulék címén jan. 12-ig fizettek 20 koronát: Komáry Erzsébet, Csery Kálmánné, Steidl Irma, Fröhlich Erzsébet, Weiszberger Antónia, Farkas Edit, Göőz Józsefné, Nemecskay Irma, Aczél Antónia, Stauffer Adolfné, Fráter Zsófia, Tomasek Emma, Farkas Elekné, Krünner Anna, Tóth Adél, Hudeczek Ferencné, Nelhübel Edéné, Tóth Istvánné, Mendlik Lujza, Matzinger Lujza, Kun Gyuláné, Ujházy Irma; 16 koronát: Kempelen Gyuláné; 14 koronát: Rosenberg Auguszta, Zigány Jolán, Spannberger Aranka, Gőth Ilona, Csutor Pálné; 12 koronát: Kont Gyuláné, Hajnal Jánosné, Köblös Erzsébet; 10 koronát: Ecker Auguszta, Cserháti Irma, Szentkirályi Ella; 8 koronát: Meguscher Irma; 6 koronát: Aranyi Lipótné, Fischer Sarolta, Sauersitz Margit, Tobisch Mária; 5 koronát: Frankó Sándorné; 4 koronát: Erendits Mária, Winterstein Hermin, Mirkovszky Gézáné, Rosznagl Alajosné, Kotsis Jánosné, Glücklich Vilma, Táborszky Andrea, Csizmadia Pálné, Kubesch Mária, Stemmer Melánia, Relkovics Davorka, Relkovics Demetria, Tomka Istvánné, Heinrich Róza, Liesskovszky Irma, Schneider Ilona, Fábry Borbála; 2 koronát: Szabó Gizella, Balajthy Kálmánné, Ihrig Sarolta, Gorzaleczky Ilona, Ócska Ignácné, Tomicsics Janka, Freund Vilma, Farkas Frzsébet, Reich Berta, Mindszenty Teréz, Weber Ilona, Lukics Mária, Farkas Ilona, Vithalm Irén, Grünstein Teréz, Hercog Sarolta, Kapy Rezsőné, Elemy Károlyné, Kliczpera Anna, Nyiry Klára, Weiss Aranka, Löwinger Sarolta, Gröger Aranka, Jurányi Ilona, Schönreiter Anna, Schönreiter Irén, Heim Rozina, Hackl Lajosné, Gergely Andrásné, Székely Zsenni, Bodnár Aranka, Markup Paula, Dallos Istvánné, Jausz Gizella Weigerth Rezsőné, Pál Berta, Németh Ilona, Hegedűs Leona, Hirschler Mária, Pentz Emilia, Kovács Dezsőné, Debreczeny Ludmilla, Kósa Etelka, Árpássy Istvánné, Bauer Magda, Holló Sarolta, Csukási Ilona, Schwartz Róza, Friedrich Zelma, Előd Margit, Földesné Róza, Karst Margit, Vargha Béláné, Korbuly Auguszta, Huszár Hugóné, Fráter Anna, Benke Balázsné, Mihalecz Józsefné, Zomor Mária, Petrik Olga, Iván Jánosné, Rákosi Margit, Ábrahám Ilona, Láng Mária, Kiskós Margit, Edvi Illés Zoltánné, Hein Irma, Fusz Gizella, Robicsek Olga, Szvoboda Aranka, Schiffer Ilona, László Mária, Arthold Józsa, Szimély Árpádné, Mátray Mária, Pamlényi Sándorné, Lenárd Matild, Stróbl Margit, Wallenstein Gyuláné, Trebiczky Ilona, Szabó Istvánné, Hercog Ottóné, Trettina Matild, Schilberszky Fanni, Timár Katalin, Witkovszky Antalné, Bredschneider Irma, Vajda Karolin, Borostyán Aranka.

*

Pályázati hirdetés. Budapest székesfőváros tanácsa az elemi népiskolai tanítás céljainak megfelelő következő iskolai kézikönyvekre és ú. n. tanítói vezérkönyvekre hirdet pályázatot: *1905 október 15-re a)* abc és olvasókönyv az elemiiskola I. osztálya számára, *b)* vezérkönyv az írás és olvasás tanításához, tekintettel főleg az előgyakorlatokra, az I. osztályt vezető tanítók részére. *1906 február 28-ra a)* olvasókönyvek az elemiiskolák II—VI. osztálya részére, *b)* útmutató az olvasmányok tárgyalásához a tanítók számára. *1905 október 15-re c)* vezérkönyv a II—VI. osztályokban az írás tanításához, *d)* fali minta abc. *1906 január 31-re* a nyelvi magyarázatokhoz: *a)* példatárak a II—VI. osztályok számára, *b)* vezérkönyvek a II—VI. osztályok részére. *1906 január 15-re* 1. a számolás tanításához: *a)* példatárak a II—VI. osztályok számára, *b)* vezérkönyvek az I—VI. osztályok számára. 2. a méréstanhoz: példatár és vezérkönyv az V—VI. osztályok részére. *1905 október 31-re* vezérkönyv: a beszéd- és értelemgyakorlatokhoz. *1906 január 15-re* a földrajz tanításához: *a)* térképfüzet a III. osztály részére, *b)* kézikönyvek a IV,, V. és VI. osztály számára, *c)* vezérkönyv a III., IV. V. és VI. osztályok számára. *1905 október 31-re* történeti kézikönyv az V. és VI. osztályok számára, *1905 október 31-re* a polgári jogok- és kötelességekről kézikönyv az V. és VI. osztályok részére, *1905 november 15-re* természetrajzi kézikönyv az V. és VI. osztályok számára. *1905 november 15-re* természettani kézikönyv az V. és VI. osztályok számára. *1905 november 30-ra* az éneklés tanításához az I—VI. osztályok számára: *a)* énekfüzetek, *b)* vezérkönyvek, *c)* fali énektáblák. *1905 november 30-ra* a rajzolásnak a I—VI. osztályokban való tanításához képes vezérkönyv. *1905 november 30-ra* képes vezérkönyv *a)* az agyag-, papir- és famunkákhoz, *b)* a női kézimunka tanításához. *1905 október 31-re* kézikönyv és vezérkönyv az V. és VI. osztályok számára: *a)* a gazdasági, *b)* a háztartási ismeretek tanításához. *1905 október 15-re* a testgyakorlathoz. *a)* vezérkönyv és *b)* tornajátékok zsebkönyve az I—VI. osztályok számára. *A pályázat feltételei a következők:* 1. A pályázat nyilvános és a pályamunkát vagy gépírással írva legalább három példányban, vagy nyomtatott alakban legalább nyolc példányban kell benyújtani. 2. Csak teljesen kész művekkel lehet pályázni. 3. A pályamunkák a fővárosi tanács közoktatási ügyosztályának vezetőjéhez az egyes könyveknél előbb feltüntetett határidők napjának déli 12 órájáig adhatók be. 4. A pályázatra benyújtott minden egyes kézikönyv után, valamint az olvasókönyvek minden kötete után a szerzők kötelesek a főváros központi pénztárába 60 (hatvan) korena birálat díjat befizetni. Sorozatos könyveknél (mint a milyenek a számolás és a nyelvi magyarázatok példatárai külön-külön kötetei stb., az olvasókönyvek kivételével) minden következő külön kötet után még 30—30 (harminc) korona fizetendő. A befizetésről szóló nyugtát a pályázati beadványhoz kell mellékelni. A vezérkönyvek után birálati díjat nem kell fizetni. 5. A pályázók kötelesek müveik megírásánál az országos tantervhez alkalmazkodni s a tanterv változása esetén azt a változáshoz képest mindenkor átalakítani. 6. A pályamunkákat külön bíráló-bizottságok bírálják meg. A bíráló-bizottságokat szakonként a főváros tanácsa alakítja meg, s ugyancsak a tanács állapítja

meg a bíráló-bizottságok működésére vonatkozó részletes szabályokat. A biráló-bizottságoknak a pályanyertes müvek kijelölésére vonatkozó határozatai végérvényesek. 7. A főváros tanácsa pályanyertes iskolai kézikönyveknek a főváros községi elemi népiskolában öt iskolaéven át való kizárólagos használatát biztosítja az esetre, ha azok használatát a vallás- és közoktatásügyi miniszterium is engedélyezi. 8. A második és a többi kiadásokban kötelesek a szerzők mindazon változtatásokat megtenni, amelyeket a bíráló-bizottságok, vagy a tanács követelnek, viszont a szerzők bármely változtatást a főváros tanácsának bejelenteni tartoznak. 9. A pályázók tartoznak a könyvek árát is megjelölni, amely ár a jelenleg kéri könyvek árát fontos ok nélkül meg nem haladhatja. A könyvek árát a pályázat eldőlte után véglegesen a fővárosi tanács állapítja meg. 10. A pályanyertes kézikönyvek kiadói kötelesek a szegény tanulók számára szükséges könyveket 25 % árleengedéssel bocsátani a főváros rendelkezésére. Kelt Budapest székesfőváros tanácsának 1905. évi március 2-án tartott üléséből. *Halmos* s. k., polgármester.

*

Lakits Vendel emlékének megörökítése tárgyában a következő felhívást vettük: «Kedves Kartársaink! A «Magyarországi Tanítók Országos bizottsága» intézi hozzátok kérő szavát, Magyar Néptanítók! Nem érdemelné meg a magyar tanítóság, hogy a Gondviselő lelkes, bátor, megalkuvást nem ismerő bölcs vezetőket ne adjon neki, ha elfeledné Lakits Vendelt, ennek a mi bizottságunknak halhatatlan emlékű első elnökét, minden nemes törekvéseinknek: Eötvösalapnak, Tanítók Házának egyik leglelkesebb munkását. Mikor a magyar tanítóság ege nagyon sötét volt s ez a tanítóság oldott kéveként tehetetlenül, tanácstalanul állott, Lakits Vendel pár lelkes társával zászlót ragadott s következetes kitartással, önzetlen kartársi szeretettel vezette a csüggedt tanítóságot a haladás útján előbbre, mondhatjuk: dicsőségről dicsőségre s csak akkor tette le azt a mocsoktalanul és tisztán megőrzött zászlót, mikor a munkában elfáradva fizikai ereje őt elhagyta.

Éreznie kell minden magyar tanítónak, hogy az, aki a tanítói közszellem felébresztésére, s tanítói nemes önérzet fokozására szentelte egész életét, méltó arra, hogy neki ne csak sziveinkben, de porladó hamvai fölé is emléket állítsunk, amely hirdesse a magyar tanítóság hálás szeretetét az ő lelkeket felemelő munkájáért. Míg élt s közöttünk, mint vezérünk munkálkodott, becsülésben bőven volt része, mert éreztük, hogy nem közönséges egyénnel, hanem az igazság és benső meggyőződés emberével állunk szemben, aki az egyetemes tanítóság ügyét szívén viseli. Úttörő és magvető, kinek munkája alapján az utódok szebb s boldogabb jövőt várnak. Szívének izzó lángjával, akaraterejének törhetetlenségével, a megalkuvást nem ismerő férfiasság nyilt és bátor erejével állott meg mindig igazaink mellett a legnehezebb helyzetekben is, mert tudta jól, hogy az az igazság, melyet ő képvisel, nemcsak az ő, de egy nemzet tanítóságának is az igazsága és forró vágyakozása. Minden érdek és háttér nélkül való nyilt, egyenes, bátor és férfias fellépése adta meg munkájának zománcát.

Ne borítsa el azért a közöny fövénye ennek a nemes tanítónak emlékét közöttünk. Érezze át minden tanítói szív a hálának azt a legnemesebb érzését, mely egy önzetlen és lelkes munkásért, annak emléke megőrzéséért és megörökítéséért tehetsége szerint anyagilag áldozni is tud. Ő, aki a jót, nemest, értünk, társaiért, hírnek s dicsőségnek, világi hiúságnak legkisebb jele nélkül munkálta, legyen emlékében áldott; példája tanítson mindnyájunkat az egymás iránt való igaz szeretetre s közös nagy érdekeink munkálására. Kérjük a hazai tanítóság minden egyes tagját: hozza meg áldozatát Lakits Vendel emlékének megörökítésére. A bekövetkező tavaszi gyűléseken a tanítóegyesületi elnökök rendezzenek e célra gyüjtést, s pénztáraikból is szavazzanak meg valamely összeget.

Adományok beküldendők az Orsz. Bizottság pénztárosához, Dallos István, polgári iskolai tanár úrhoz (lakik: Budapest, I., Gellérthegy-utcza 27. sz.), ki az adományokat nyilvánosan nyugtázza.» A lelkes felhivást Somlyay József, Ujváry Béla, dr. Hagara Viktor, Ember Károly, Kornfeld Gyula, Tóth József, Magyar József, Peres Sándor, Falvay Antal, dr. Havas Gyula, dr. Kovács János, Lád Károly, Sinka Lajos, Kozma László, dr. Verédy Károly, Trájtler Károly, Szabó Dezső és Moussong Géza különböző tanító-egyesületek elnökei írták alá.

*

Jókai Mór síremléke tárgyában a következő felhívást vettük: «A magyar nemzettől síremléket és szobrot kérünk Jókai Mórnak.

Jókai pályája nemzetünk szellemi életének legnagyobb emlékei közé tartozik. E nemzet lelkét félszázadnál hosszabb ideig tartotta egybefoglalva a művészet varázsában és a hazaszeretet lelkesedésében. Egyek voltak benne és általa kicsinyek és nagyok, százezrek és százezrek, mindnyájan, kiknek kedves a magyar szó és drága a magyar érzés. Az irodalmi emlék, melyet lángelméje alkotott, mindnyájunk gyönyörűsége, ereje és dicsekedése. Nemzeti életünk körében művészi, erkölcsi és hazafiúi fejlődésünknek egyik leggazdagabb forrása; határainkon túl a magyar szellemnek messze ragyogó diadaljele.

Nemzeti kötelességünknek érezzük, hogy nagy pályájának emlékét hozzá és magunkhoz méltó műalkotásokkal is megörökítsük. Ha valakit, úgy őt bizonyára megilleti a tisztesség, hogy a nemzeti hála rakjon követ pihenőhelye fölé s állítsa érczalakját a jövő nemzedékek szeme elé. E kötelességünknek mély és komoly érzésében nem zavarhat meg semmi bennünket. Csak az az igazi erkölcsi érzés, mely minden viszonyok között tisztán képes felismerni és híven követni a kötelesség szavát. A mily bizonyosak vagyunk abban, hogy e felhivásunkkal a nemzeti kötelesség szavát hangoztatjuk: ép oly bizonyosan várjuk szavunk visszhangját. E nemzeti hálára hivatkozunk, mikor emléket kérünk Jókai Mór hamvai fölé, s neki, kiben az ország szive dobogott, szobrot az ország szivében. Az adományok — akár közvetetlenül, akár valamely hirlap közvetítésével — a Magyar Általános Takarékpénztár-Részvénytársasághoz (Budapest, V., József-tér 14.) küldendők, mely intézet a befolyó összegek költségmentes kezelésére és megfelelő gyümölcsöztetésére hazafias készséggel vállalkozott.

A begyülendő pénz felhasználása módozatainak megállapítása céljából annak idején országos bizottságot fogunk alakítani.

Esetleges fölvilágosításokat a vallás- és közoktatásügyi miniszterium elnöki hivatala nyujt.»

A felhivást közéletünk legkitünőbb férfiai s asszonyai irták alá.

*

† **Csiky Kálmán halála.** Lapunk zártakor vesszük a szomorú hírt dr. Csiky Kálmán, műegyetemi tanárnak, a székesfőváros közoktatásügyi bizottsága tagjának gyászos elhunytáról. A főváros tanítónői közül számosan vannak, akik hálával emlékeznek arról a szíves támogatásról, melyben őket állásuk elnyerése alkalmával Csiky Kálmán részesítette. Nem csupán az egyeseken kivánt ezáltal jó szive segíteni. Erősen meg volt győződve arról, hogy a fővárosi iskolákban a nők munkáját nélkülözni nem lehet, s meg volt győződve arról is, hogy a nők a fővárosi iskolák szolgálatában reájuk váró feladatukat meg tudják oldani. Ezért támogatta a tanitónők alkalmazását minden alkalommal. Az Országos Nőképző-Egyesület érdekében is gyakran nagy értékű munkát végzett, s a komoly tudós és kitünő iró nem tartotta hiábavaló dolognak, ha a nők ügyével s főleg a nőnevelés ügyével foglalhozik. Az Országos Nőképző-Egyesület támogatására családi tradiciók is ösztönözték. Felesége, Gönczy Etelka, ki benne a legjobb férjet s gyermekei kitünő édesatyját gyászolja: jelenleg az Országos Nőképző-Egyesület egyik buzgó alelnöke, s úgyszólván gyermekkora óta fáradozott édes anyjával, néhai Gönczy Pálnéval együtt az egyesület felvirágoztatásán. Míg az elhunyt kitünő tanárt és emberbarátot őszinte szívvel gyászoljuk, a bánatos özvegy felé száll részvétünk. Adjon neki a gondviselés mélységes gyásza és bánata közepett gyermekei boldogságában és a közügyekért való buzgó fáradozásai sikerében enyhülést és vigasztalást.

*

«**Zirzen Janka**» **síremlékére** 1905 március 1-ig adakoztak: Marsits Rozina 50 K, Steinitzer Vilma 50 K, Décsei Janka 10 K, dr. Molnár Evelin 4 K, Egan Luiza 5 K, Mauritz Tilda 5 K, Laczkovich Ilona 5 K, Buzogány Ágnes 4 K, Hermann Róza 4 K, Hermann Teréz 4 K, Palmer Kálmánné 5 K, Özv. Sólyom Sándorné 4 K, Özv. Bokelberg Ernőné 4 K, dr. Bacherné 5 K, Szekeres Margit 4 K, Odor Henriette 10 K, Odor Emilia 27 K, Révy Ferenc 10 K, Balogh Zsófia 10 K, Komáry Erzsébet 4 K, Sárcsevics Betti 100 K, Margocsy Emma 3 K. A temetési költségből felmaradt 325 K 22 f. Berta Ilona 50 K, Sebestyén Gyula 50 K. Összesen: 752 K 22 f.

*

A szerkesztő postája. *Többek* kérdezősködésére válaszolva értesítjük olvasóinkat, hogy folyóiratunk multhavi, «*Zirzen füzete*» kiadóhivatalunkban, az «Erzsébet Nőiskolá»-ban 60 fillérért kapható.

IRODALOM.

Lyka Károly «KIS KÖNYV A MŰVÉSZETRŐL». Singer és Wolfner kiadása Budapest, 1904. Ára 5 K.

A művészet iránt érdeklődő közönséget egy modern műtárlat megszemlélése alkalmával többnyire csalódás éri: nem találja meg a keresett műélvezetet. Nagyon sok kép vagy szobor előtt a néző tanácstalanul áll, nem tudja megérteni a művész intencióit, mert a kiállított mű az eddig látottaktól, a megszokottaktól merőben eltér. Ez a csalódás néha még nagyobb olyan nézőnél, ki régibb műtermékek tanulmányozása alapján művészeti ismereteit fejlesztette. A laikus csüggedten távozik a tárlatból azzal a meggyőződéssel, hogy a művészethez nem ért, a képzettebb szemlélő ellenben azt a benyomást szerzi, hogy a művészet hanyatlik. Valójában egyiknek sincs igaza, mert a művész nem a művésztársak, a bírálók és a gyüjtemények számára alkot, hanem a művelt közönség számára is; másrészt a művészet nem állhat meg vagy nem járhat a kitaposott utakon, hanem az élettel halad. Minthogy azonban a modern művészek legtöbbje a saját egyéni útját, felfogását, stílusát követi vagy keresi, a haladás nem olyan folytonos s az egyes művek színvonala nagyon különböző. Igaz, hogy ez a keresgélés sok selejtes művet hoz létre és az új utak keresése dacára sok az utánzás, fordítás és átültetés. De mindemellett nem lehet tagadni, hogy ma inkább tisztában vagyunk a képzőművészet céljával, eszközeivel és anyagával mint valaha és a sikerült modern termékek, különösen a festészet terén olyan gyönyörűségnek forrásai, melyet régi műtermékek nem nyújtanak.

Minthogy minden művész új, sokszor járatlan utat keres, a művészetek körében nehéz eligazodni. Ezen nehézségek megszüntetésére vállalkozott Lyka Károly, kiváló művészeti írónk, ki egy szépen, szórakoztatóan és mégis tanulságosan megírt könyvecskével bevezeti a nézőt a műtárgyak élvezetébe. «Hogyan kell képet nézni» c. fejezetben azt tanácsolja, ne keressünk képben novellisztikus tárgyat, hanem festői tartalmat. Elénk tárja a festők különböző felfogását, előadási módjait és megmutatja a képek méltatása és élvezete alkalmával fölmerülő új szempontokat. A rajzról írt fejezetben a japán Hokuszairól, a «rajz vén bolondjáról» beszél és a rajznak szerepét tárgyalja. «A színről» írt részben ezen művészi eszköznek nagy mesterei közül a nálunk is ismeretes Segantinivel foglalkozik. «Stilizáló művészet» c. a. az olyan előadási módokat ismerteti és okadatolja, melyekkel a művész a természet formáitól és színeitől öntudatosan

eltér. Egy másik cikkben ismerteti azokat a külső körülményeket, melyek a művész lelki kialakulására, művészetének irányára és stilusára befolyást gyakorolnak. Az arcképről azt mondja, hogy ebben a festő egyénisége épp úgy nyilvánul mint a lefestette, ezt Lenbach arcképein mutatván ki. «Magyar tájképfestők» c. fejezetben különösen Mednyánszky művészi lényét ismerteti. Továbbá cikkei majd a szobrászatról, majd a közkutakról és a butorról szólnak. Érdekesen hozza egymással kapcsolatba a szecessziós stílust és a magyar stílust. Külön fejezetet szentel a temető művészetének, azt tárgyalván, hogy a síremlékekben nem keressük a célt, hanem ez tisztán hangulat keltő művészet, az érzés művészete.

Amint a felsoroltakból is látható, a könyvecske nem egyöntetű rendszeres munka, hanem kisebb tanulmányokból kötött kedves bokréta. Az olvasó a gondolatmenettel megismerkedvén, az itt nem tárgyalt művészeti kérdésekben is állást foglalhat. A művészeti anyagról, célról és stílusról mondottak nem ujak az iparművészetek terén, de a képzőművészetekre való vanatkozásban talán kevesen ismerik, éppen úgy mint a stílszerűség fogalmának a mai értelmezését.

A könyvet mindazoknak figyelmébe ajánljuk, kik a modern művészethez közelebb akarnak férni. *H. K.*

*

BURKUS. Regény az ifjuság számára. Írta *Gaal Mózes*. Budapest. Franklin-Társulat. 1904. Ára 2 K 50 f.

Burkus beczéző neve egy kissé vásott, de jószivű és erős akaratú fiúnak, ki a maga erejéből küzdi ki magának az életboldogságot. Burkus fejlődése és élettörténete a szóbanforgó regény tárgya, melyet Gaal Mózes egyszerű, keresetlen, de mégis művészi formában azzal a célzattal írt meg, hogy az ifjú olvasóknak a munka áldásos eredményeit bemutassa. Burkus a sok gyermekkel megáldott elszegényedő úri család fia. hadilábon áll a tudományokkal (főként a latin declinatióval) és saját hajlamait követve, kereskedő inas, segéd, majd nagy kereskedőházak utazója («vigéc») lesz, míg végre szenvedések és megpróbáltatások után munkássága, becsületessége és takarékossága önállóságra segíti. Hazatér szülőföldjére, ott megnősül s míg újonnan szerzett kis birtokán gazdálkodni kezd, — mert a magyart a földszeretete soha el nem hagyja — bor- és gyümölcsnagykereskedést alapít, fellendítve ez által a vidék gazdasági életét. Ez az egyszerű, de érdekesen szőtt mese vonzó és tanulságos epizódok között bonyolódik le, melyekben itt-ott a gyermeki és testvéri szeretet magasztos képei rajzolódnak elénk. Nem csak a regény hőse, Burkus nyeri meg rokonszenvünket, a mellékalakok is érdeket keltenek s gyönyörködtetnek. Az öreg Bogdánnak, az örménykereskedőnek alakja igazán plasztikus s kereskedelem gazdasági jelentőségének rajza s az az érdekeltség, melyet a kereskedelmi tevékenység a regény hősében — és az olvasóban — kelt, a mi viszonyaink között megbecsűlhetetlen.

Kisérletet tettem e regénnyel, melyet Gaal Mózes jó regényei sorában is a legjobbak közé sorozhatok, oly formán, hogy oda adtam különböző korú ifjú olvasóknak s meghallgattam véleményüket ; mert

tartottam tőle, hogy magam a regény erkölcsi irányzata által megvesztegetve ítélek felőle kedvezően. A növendéksereg a könyvet elragadtatással olvasta. Ezt a tapasztalatot egybevetve a magam ítéletével: Gaal Mózes «Burkus»-át (12—14 éves) vagy ennél nagyobbkorú tanulók, tehát polgári és felsőbb leányiskolák, valamint a tanítóképző-intézetek ifjúsági könyvtárai, nemkülönben az ismétlőiskolák és ifjúsági egyesületek könyvtárai számára a legmelegebben ajánlhatom. S. J.

*

A NAGYAPÓ ZENÉLŐ ÓRÁJA. *Major J. Gyulának* kilenc gyermek-zongoradarabja.

A nagyapó zenélő órája cím alatt csinos gyüjteményét adta ki a jeles szerző a kedves gyermek-daraboknak. Minden egyes darab jellegzetes kis genre-kép, mely a gyermekek kedélyvilágának teljesen megfelel és mely technikailag nem haladja túl képességöket. Dallamos, hálás darabok, melyek előadásokra kiválóan alkalmasak. Az egész ciklus 6 koronáért, az egyes számok 1 koronáért kaphatók az összes könyv- és zeneműkereskedésekben és a budapesti dohánytőzsdékben.

*

A francia nyelv tanárainak szives figyelmébe ajánljuk az «IGERAGOZÁSI FÜZETEKET (Cahiers de Verbes)», melyeket egy volt párisi tanár tervezett s melyek használata rendkívül megkönnyíti az igeragozás tanulását és tanítását.

A füzetek darabja 24 fillér, 100 darab 23 kor., szállítási költség nélkül.

Megrendelhető a tervezőnél, Schulcz A. tanárnál, VIII., Kálvária-utca 28.

*

Beküldött művek:

1. A róm. kath. felekezeti tanítók jogállása. Dr. Vass János. Eger.
2. Budapest székesfőváros iskoláinak állapota az 1901—1902. évben.
3. A rajzoltató földrajztanítás gyakorlati vezérkönyve. Vaday József. Nagyvárad.
4. Jelentés az «Eötvös-alap» 1904. évi működéséről. Kapy Rezső titkár.
5. Erzsébet királyné hazai turista útjai. Récsei Ede. A «Magyar Tanítók Turista-Egyesülete» által jutalmazott pályamű. Az egyesület kiadása. Ára 3 korona.